Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШОАТТА, 16 ИЮЛЬ, 1983 ШУ. ◆ № 85 (6507). ◆ Мах 3 кеп.

ПАРТГРУППАШКА — ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш, цига КПСС ЦК Генеральни секретара вол-кьоста Ю. В. Андропова даьча къамаьло нахьа къахьегама а политически а уйла айъча хьалашка дIайоллаенчай республика партийни организацеш-карча партийни группаша отчеташ юи уж хоржен кийчинна. Ши эзар сов гIа йолча производства тайп-тайпарча доакъошка болх беча коммунистех вIашагIьехначе цар шоаш йолча нах оарцагIбоах хьал-хашка латта декхараш кхочушдара, царна юкъе политико-кхетама болх бу.

Партгруппаш юкхьанцарча партийни организацеша чIоагIале хуашаш я шоай балха тIа.

Ведениски района Ленина цIерагIча Сакьуlаш-карча участие я гуйран хIа чудерзадеча вIаша-гIьахла партийни группа. Укхаза партгрупорг ва хьатта заведующи Сидиев IАбдул-Вахьид Цуцу-евич. ВоргI коммунист ва группе. Уж ба колхоза дика опыт йола механизатораш, комбайнераш. Дукха болх бу партгрупно. Массанахьа а бIарг кхаеч коммунистий. ВIаштIехьадаьккхад Сийлен улг, ялат чуоацача лелаеча яхьа итогаш елга. «Къахьегама листок» араецалга. Дика вIаштIехьаьмкхай гойта-ра агитаци. Вухсоцдаш цех хьахинар — ца дой-тих а ший ханахьа а ялат чуэцар.

Гаьнарча йоанарча колхозера цхьа масал нара дац из, хьаьта а до тешал ду кIезига мара коммунисташ боацача партгруппашка доккий хIамаш дулургхилара. Алхха царгара хьайолаенчай пар-тийни организацешкара отчеташи хоржамаши.

Дика кийчо яь, корта бола къамаьл деш чакхъялар отчетно - хоржаний собрани Грозненски рай-она «Атагинский» совхоза хьайбай ферме. Цига партгруппорга, доярка Мусаевас яь доклад коммунистий уйла гIоттаеш, къахьегама дисциплина чIоагIъяра, хIаране бехктокхам айбеш а, хьадхашка латта декхараш белгалдеш а яр. Собране дийцар ферма кхоанехах а. Цига болх бе кагирхой хIамззе а кийчба беза, йоахар доклад яьчо а къамельаш дьача коммунистама а.

Отчеташи хоржамаш хIанз шера юкъекхьа-дац. Бакъда, кийслуш я царта кийчо эсала яь мот-тигаш а. ХIанз КПСС ЦК майски, ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъеш вай доакхача хана бокха лоархIам болаш да балха тIара деррига гIуланкхаш кIоарга тахкар, долаш дола кхоачамбоацараш гучадахар, уж сихха дIадахара мальъеш лахар.

ДIахьош йолча партгруппай отчеташка, кург-йолча цехови, юххьанцарча парторганизацей от-четашка а керттера моттиг дIалаца еза парте эко-номически социальни политика чакхйоахачара, производствана интенсификаци еара, Iалмеш куль-турен дегIайоалаечара, къахьегамхой хьал-торо айечара парторганизацей лоархIам айбара дешаша.

Промышленноста, транспорта, бувзама, гIиш-лошъеча предприятей парторганизацеша теркам тIа-бахийта боагIа къахьегама овсарле айяра, керттер-ча фондаша а капитальни вложенеша а хьалур дукхагIа хилийтара, къахьегама, бийдала, финансови ресурсех дикагIа пайда эцара, продукцега дIадодар кIезигдара.

Колхозийи совхозийи, агропромышленни комплекса ерригача предприятей парторганизацеша КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеш, Ихачан программа кхоачашъелга кишта лел техка-ча бакъахьа хурида, дуцца деза хьаттан тIара хьайбашкара а йоаха продукци дукхагIа а дикагIа а хилийтара, хьал мел кхебаь хьувкъам ца бойташ чубара, дIаоттабара, чакхбаккхара, тIадоагIача шера хьувкъам лакха хилийтара, хьайбашка дерттIа Iа дакхийтара де дезараш.

Отчетно-хоржаний собранешка керттерча моттигех цаI дIалоацаргья организационно-партийни балхо. Уж дешаш уйла тIа а ахийта къестадеча, партийни мутIараш дика хилийтара, тIадиллача гIуланкхаш бола бехктокхам айбара хIара денна йоакхо еча, хоаш па хилара, производственни хьокхамаш а дикагIа хул.

Корта болаш къамеа хила деза отчетно-хоржаний собранешка идейно-политически балхах. ЧIоагIа къоастаде деза цу хьакъехьа дарьр, коммунистий марксистско - ленински дешар тоадара, къахьегамхой сахкетам лакха болаш, советски патриотизмаш социалистически интернационализмах уйла йолаш, буржуазни идеологецех коммунистически морали духьала мел долчунцен къовсам лоаттабеш хургболаш хьалхебара новкъарле ец цел дар дIадаккхара де дезараш.

Практико хьагойт собрани лахкача идейно-политически боараш гIа чакхъялар дукхагIча дакъе отчетни докладах тийша долга. Из кIоарга чулоацам болаш, принципиальни критика ец хилярга хьежна хул цига коммунисташа деш дола къамельаш а. Цудуцьа партийни организацеша йоакхо е еза отчетни доклад коллектива вахара ерриге оаrIоаш чулоацаш, коммунистий уйла а хьинар а айдеш хилийтара.

Массадола хIана де деза отчетно-хоржаний кийчаш КПСС XXVI съезда, цул тIехьагIа хиннача парте ЦК Пленумий решенеш вахаре чакхъяхара, укх шера а цхьайтталагIча пятилетка а планаш, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша тIаница социалистически декхараш толаме кхоачашдара няхха хьинар айдеш чакхъяккхара.

Ялат чуийцад

Дийнта балха дийнахьа укх шера шоеш хьалхедаь цаIи ахи эзар гектар совгIа дола ма бола ялат чуийца даькхад Грозненски района «Куларинский» совхоза ипатовций хьисапе болх беш хиннача механизированни отрядо. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 21 центнер ялат даькхад.

Хьакхари ардари къаьсткъаьста а долаш ялат сихен дикен чуийца даккхара, шоай кхоачамехи торонехи ма могга пайда а эцаш, хьинар айденна къахьийгад комбайнераша, шофераша, трактористаша. Царна юкъе къахьегама овсарле къаьстта лакка йолаш болх баьб комбайнера Товмирзаев Лукъманеи штурвальни волча цун воIа Русланеи. 380 тонн ялат аьрдад цар комбайно. Царел дукха хIама тIехьа а ца бусаш хьинар ца кхо-деш къахьийгад Саламов Iумархьамас, Висаитов Берсас, Багакашвили Омара, «Загорский» совхозера царна новкъостала веннача Салангириев Ахьмада. ХIаьта ялат хьокха а хьокхаш касарех Iодехкаш хиннача комбайнерашта юкъе яьржача социалистически яхье эгтара дикагIа болх баьб Муртазалиев Лечаси, Гигиев Шахидеи. 450 гектара тIара ялат хьекхад царех хIаране.

Шоай дийнахьара балха нормаш тIехкхоачаш а еш, комбайнашка сайца шоай бехкагIа ха ца йоаккхийташ къахьийгад кхай тIара центральни токе ялат дIа-

мукъхьеча транспорташана а. Царна юкъе белгалбаьнаб шофераш Цуев Хьамзати Дадаев Лечеи, тракторист Дзугуев Хьамид.

Деррига балхаш вIаштIехь-тIехьа чакхдоах. Ялат чуийца даьннача лаьттара 70 процент хулаш долча чах аргIаш даьд, бIаь гектар хулаш долча кхай тIа мошача доакъара лаьрхIа рапс дIайийнай, кхы массехк бIаь гектара тIа хьаккIаш

дIаера тIетIIа лаьтта оахий боахи механизатораш.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

СУРТАШ ТIА: 1. (аьрдехьара аьттехье) комбайнераш Салангириев Ахьмад, Багакашвили Омар.

2. ТIехьарча гектара тIара ялат оардаш хьайоагIа комбайн.

В. ЮНЦЕВИЧА суртащ.

ДОККХА ДААКЬА ЮКЪЕДАХЬАРА

Ах эзар совгIа гектар хулаш долча лаьтта хьалхедаь баьцадаараш йоккха моттиг дIалаьца укхача бешамашкара соми сихбенна чузацаш боахк Грозненча «Родина» яхача совхоза къахьегамхой.

Кхаьч-кхаьчача культурий хьувкъам цхьаккха хIама а ца дойташ ма хулла сихагIа чуийца баьнхара совхоза болхлошта новкъостала баьхкаб Грозненча школашкара 400 дешархо, Ленински района предприятешкара 223 болхло. Грозненча медучилищера 350 сад.

Цар а совхоза болхлоша а хIара дийнахьа бIаь тонн гаргга соми баьцадаараш хьагулду. 14 июль тьаьIаотташ консерни заводашкен «Горплодоовощторга» тикашкен дIадахьийтад 860 тонн баьцадаараш 472 тонн соми.

Укх шера планагIа 13600 тонн яхашкен бешамашкен хьалхедаь тайп-тайпара даараш паччахьалкхена дIаддала деза я совхоз. Из план толаме кхоачашъяра деррига ниваш оарцагIдахьа къахьег болхлоша, дийнахьара балха нормаш дикка тIехкхоачаш а еш. ЧIоагIа дIайха укхча деношка хьувкъам чузацаш боахача цхьа къахьегама овсарле юх ца алийтара дукхагIдола кхашкаре бешамашкарен балхаш Iуйрийнен сайрийнен эгтара безамегIа къахьега дог доагIача сахьатех делга вIаштIехьдаьккхад.

Шоашта могар ду совхоза механизаторашa дегIадоагIа баьцадараш ЯIовхалахи йокъалахи лораде гIерташ. Дийнахьа а бус а ца социйташ болх беш я догIана хьисапе хиш детташ йоза итт агрегат.

Совхоза бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье эгтара дикагIа къахьег Солнышкина Антонина Дмитриеванас, Исупова Таисия Григорьеванас, Сайдаев Айсас кулгалдеш йолча бригадашкарча болхлоша. ХIаьта царна юкъе къаьстта къахьегама овсарле лакха йолаш болх бу Хатуев Усурмана, Рыкало Николая, Лисицын Ивана, Бекиева Пушас, Грязнов Константина, Безиева Тауса, кхы дукхача болхлоша.

Укх шера 89 гектара тIа фуза лаьрхIа чIоагIача сортех долча кIина диъ тайпа хьалхедаьд цу совхозе. Эггара дукхагIа хьувкъам беннаб «Одесская 51» яхача сорто. Из чуийцад хIара гектара тIара 48,4 центнер а йоакхаш. ХIаьта «Ланг» яхаш дола фу дIадийнача хIара гектара тIара 46 центнер кIа даьккхад. Дика хьувкъам беннаб «Ларус» яхача академика Кириченкос арадаьккхача чIоагIача кIино а.

— Пятилетка дизьлагIча шера 100 гектара тIа уж дика хьувкъаш дола кIина тайпаш дIаде лерхIаш да тхо. Баьцадаараши соми сацна ялат а дика хьувкъаде хоаш ба тха болхлой. ХIаьта тIадоагIача шера цхьан гектара тIара кIезигагIа даьккхача а 70 центнер ялат доаккхаргда оаха, — йоах цхьаькха шеко а йоацаш совхоза директора, Советски Союза Турпала П. М. Крутова.

Иштта шоай низаш тIадерзадаь мехка Кхачан программа кхоачашъеча шоай ма хулла доккхагIа дакъа юкъедахьа гIерташ къахьегаш боахк совхоза болхлой.

С. АУШЕВ.

Доакъар — соахкарчул дукхагIа

Доакъар Iалашдара болх кердача хьисапе чакхбоаккх укх шера Шалински района «Автуринский» совхозе. Цу гIулакха лаьрххIа механизированни отряд вIашагIьеллай. ХIаьта кулгалдеш кхаш леладеш а доакъара культураш кхееш а йоккха опыт Iоаьь Абумуслимов ГIезХьажа ва. Отряде 12 саг ва. Коллективни подрядагIа бу цар болх. Наьха къахьегам цу хьисапе вIаштIехьбаккхар мел пайдане да хIанзле а гуш да.

Укх шера планагIа 660 тонн йол, 4600 тонн силос кийтье. 50 тонн витаминни хьоар даккха дезаш я отряда коллектив. Цу декхарех дика лоархIаеш хьайоагIа из. Масала. Йол 400 тонн совгIа Iалашьяьй хIанзле, 42 тонн баьца хьоар а доаккхаш. Цул совгIа, планагIа йоацаше а кийтьяьй 700 тонн сенаж а. Соахка укх хана хинначул дикка дукхагIа да хIанз Iалашдаь доакъар.

Шера планагIа доагIа доакъар Iалашдарах кхоачамбаь Iе дага яц цу отряда коллектив. Масала. 7 эзар тонн сенаж йолла, 100 тонн баьца хьоар даккха лаьрхIад цар. Дагалаьцар кхоачашде торонаш а я. Листа, иш болаш дегIайоагIаш я силоса 250 гектара тIа дIайийна хьажкIаш, 500 гектара тIа ялата кхееча хьажкIий кхашкара а дикка гIадам даргда. ХIаьта баьца хьоар даккхара люцерна я шоргта. Из 280 гектара тIа кхееш я боахаме. ХIанзле кхоалагIа хьокхаш а я. Цувах дукхагIа яр кошача доакъара чузц хIана. ХIара дийнахьа 50 тонн гаргга вы хьайбашта из тайпа доакъар.

Х. МАГОМЕТОВ.

ГIИШЛО ХАНАЛ ХЬАЛХА ХЬАЛЪЕРГЬЯ

«Чеченингушводстрой» яхача гIишлон управленена чуйоагIача № 5 йолча Куразов Адам Эльмаевича кулгалдеча дIа-юха лелаеча механизированни колонна гIишлошъерий коллективо хьалдеш да 110 квартира йола цIа, кхыйола объекташ. Городе Аргуне хьалдеш латта 110 квартира йола нах чубаха цIа массехк секцехи блокехи дийкъа а дийкъа хьинаре къахьегаш ба Дорошенко Элла Федоровна керте латтача бригада отделочникаш. Шоаш хьалъеш йолча 20-квартирни блока эшаш дола отделочни балхаш ханал 1,5 бутт хьалха, 1-гIа октябрь хьатIаотташ чакхдаха дош деннад цар. Шоайгара масал я телаш тIехдика къахьегаш ба отделочникаш Цанг Ольга, Федорова Вильма, кхыбараш.

ХIаьта керттера балхаш деш я укхаза Ибрагимов Хаваж керте латта комплексни бригада коллектив. Из цIа йиьлагIча квартале эксплуатаце дIадала декхарийла болча гIишлонхоша дош деннад III-ча квартале мел эша балхаш а даь нах чубаха 110 квартира йола цIа эксплуатаце дIадала. Шоай деша да йолча коллективо дикка ханал хьалха а яьнна къахьег укх деношка.

ДикагIчарна юкъе цIи яккха еза кьона коммунист Магомадова Разет керте латтача комсомольско - кагирхой бригада коллектива а. «Чеченингушводстроя» управлене здания отделочни балхаш ханал цхьа бутт хьалха кхоачашде дош деннад хьинар долча ремонтникаша.

Бригадай балхлой хьинарах, балха уж тIера хиларах, балха ха цхьа минут эсхьа ца йоаеш цар къахьегарах аьттув баьннаб ерригача ЦМК-5 коллектива карарча шера хьалхарча ах шера генподрядагIа йола план 3,7 процент тIехкхоачашъе, шоай низаща 31 эзар сома маьха гIишлон балхаш планал совгIа де. 9 эзар сома маьха пайда бе.

ДIахо а иштта дика къахьега дош деннад барттайначa коллективо.

Р. АУШЕВ.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюро, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обкома хьаннай 1982—1983 ш.ш. Iаьн зоаналахьа хьайбай продуктах дукхагIа кхарах кийтъяраш районашна, колхозашна, совхозашна, фермашна, бригадашна, хьайбай боахаш боахлоша лелаеча республикански социалистически яхьа итогаша.

Социалистически яхье котъьаннарг лаьрхIай

Районаш:

НАДТЕРЕЧНИ

1981—1982 шера Iан зоаналахьа тьиккачуа дукхагIа хьайбай продукци йоаккхалгеи хьайбаш дукхагIа хулийтаеи Iалашдаьд, дулхи шурен дукхагIа деккад.

Района хьожаьай социалистически яхье хьалхара моттиг, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара нара теха ЦIе Байракх, из республикански Сийлен улга тIа яьккхай;

НАУРСКИ

1981—1982 шера Iан зоаналахьа тьиккачуа дукхагIа хьайбай продукци йоаккхалга, хьайбаш дукхагIа хулга Iалашдаьд, дулхи шурен дукхагIа деккад.

Района хьожаьай социалистически яхье шоллагIа моттиг, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота;

ВЕДЕНСКИ

1981—1982 шера Iан зоаналахьа тьиккачуа дукхагIа хьайбай продукци чоаккхалга, хьайбаш дукхагIа хулга Iалашдаьд, дулхи шурен дукхагIа еккай.

Района хьожаьай социалистически яхье кхоалагIа моттиг, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота;

1982—1983 шера Iан зоаналахьа лаккхара хьокхамаш дакаре а хьайбай продукци кийтъяре 1983 шера хьалхарча ах шера план кхоачашъяре а лелаеча социалистически яхье котдаьннарг лаьрхIад.

Боахамаш:

Сунженски района XX партсъезда цIерагIа йола колхоз;

Ведениски района Орджоникидзе цIерагIа йола колхоз;

Надтеречни района «Гвардейский» совхоз.

Царна хьожаьай социалистически яхье хьалхара моттиг, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара нара теха ЦIе Байракх, уж республикански Сийлен улга тIа дехьад;

Шалински района «Дружба» яхача совхоз;

Наурски района «Терский» совхоз;

Назрановски района «Знаменский» совхоз;

Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоз.

Царна хьожаьай шоллагIа моттиг, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота.

Социалистически яхье котъьаннаргаш а лаьрхIа хиннача промыш хьожаьай:

Фермаши бригадаши:

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза № 3 йола шурий ферма;

Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза № 1 йола шурий ферма;

Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза № 2 йола шурий ферма;

Шелковской района «Червленский» колхоза шурий ферма;

Шалински района «Южный» совхоза шурий ферма;

Ленински района «Родина» яхача совхоза шурий ферма;

Надтеречни района «Надтеречный» совхоза шурий ферма;

Грозненски района «Кулариниский» совхоза № 1 йола шурий ферма;

Ножай-Юртовски района Гагарина цIерагIча колхоза хьайбай ферма;

Наурски района Ленина цIерагIча колхоза жа Iуй бригада (вокхагIволa жа Iу Э. Хамидов).

Наурски района «Рассвет» яхача колхоза жа Iуй бригада (вокхагIвола жа Iу Б. Ашхамов);

Шелковской района «Червленский» колхоза жа Iуй бригада (вокхагIвола жа Iу С. Жадуев);

Надтеречни района «Горагорский» совхоза жа Iуй бригада (вокхагIвола жа Iу А. Дабиров);

Шелковской района «Шелковской» совхоза жа Iуй бригада (вокхагIвола жа Iу Я. Л. Витригов);

Ачхой-Мартановски района «Бамутский» совхоза шурий ферма;

Гудермесски района «Дружба» яхача совхоза шурий ферма;

Грозненски района «Гикаловский» яхача ОПХ шурий ферма;

Наурски района «Победа» яхача совхоза шурий ферма;

Грозненски района «Юбилейный» совхоза шурий ферма;

Сунженски района Ленина цIерагIча колхоза № 2 йола шурий ферма;

Сунженски района ЦIена Эскара цIерагIча колхоза № 1 йола шурий ферма;

Сунженски района ЦIена Эскара цIерагIча колхоза чкъаьрий товарни ферма;

Грозненски района «Кулариниский» рыбхоза хегий чкъаьрий кхаду бригада;

Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза № 2 йола жа леладу ферма (ферма заведующи М. М. Магомадов);

Наурски района «Терский» совхоза жа Iуй бригада (вокхагIвола жа Iу Р. Муцагов);

«Горагорский» совхоза жа Iуй бригада (вокхагIвола жа Iу Д. Эльсанов);

Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза жа Iуй бригада (вокхагIвола жа Iу Л. Ибанов);

Наурски района «Притеречный» совхоза жа Iуй бригада (вокхагIвола жа Iу А. Абдуев);

Наурски района Ленина цIерагIча колхоза говраш лелаю ферма;

Малгобекски района Азирова цIерагIча совхоза жа Iуй бригада (вокхагIвола жа Iу А. И. Дадаев).

Производстве хьалхалоттараш:

Шоай отраслашка гIолла доккхагIа хьокхамаш дахаш:

Арсанова А. — Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза Iаьсий лeлaдер;

Несукаев Х. — Надтеречни района «Гвардейский» совхоза доахан лeлaдер;

Есеев И. — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза шура лу доахан лeлaдер;

Дурнаев Х. — Ачхой-Мартановски района «Ачхой-Мартановская» яхача оалхазарий фабрика оалхазарий лeлaдер;

Агамерзуев М. — Ведениски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза зоотехник;

Дмамаева Я. — Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза доярка;

Заиева Г. — Надтеречни района «Минеральный» совхоза вокхагIвола жа Iу;

Дубинцев Р. — Сунженски района ЦIена Эскара цIерагIча йолча колхоза зоотехник.

Котъьаннарг лаьрхIай профессех йолча республикански социалистически яхьа условеш кхоачашъяь хьайбай боахама балхлой группа. Царна хьожаьай КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамоташ, маьхе совгIаташ.

КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш кхоачошъеш

ДОТТАГІАЛЦА, БАРТ-ЦХЬОАГІОНЦА БА ВАЙ НИЗ

Керда паччахьалкхе вІаштагІйоллаш В. И. Ленинен вай партеи хьанхайна а йир, хІьата лерраГІа вахаре чакхйоаккхаш хьа а оцай «Цхьаккхача къамани меттен цхьанна а тайпара совле ма хилийта!». «ЗІамагача къамашна цхьаккха тайпара гІелал ахьилга, цхьаккха тайпара харцо делелга ма хилийта!» яха принцип.

Ленински къаман политика толар, вахаре бахъэль дІадоттальлга дика холуш да вай моллагІа йоккхача предприяте, боахама, организаце е учреждене коллектив хьаеце. Уж ерригаш хІана яц ахьна ираш дуккхача къамий викалех лаьтта ца Іеш, барт тайна йолаш, юкъара дехаф кхоачашдеча, КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленуме ма аллара, коллективизми товариществан хилар, нравственни уннахцІенон социальни оптимизми хилар, хІара сат ший кхоаме дика хургхиларах тепшш хилар санна йола башхалонаш шоайех йоаккхаш хул.

Цу тайпарчарех я А. Шерипова цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода карбамидни депарафинизаце установка, коллектива. ОагІув оагІох теха, унхаэа цхьана болх беш ба эрсий, нохчий, гІалгІай, украинцаш, кхыбараш. Баьнна моттиг, къамах хилар, леду меттаж бе-бе дале а оамалаш, дагадоахкараш, хьашташ цхьатарра да цар. Цудухьа шоай балха моттигаш лархІа а доагІаш шоллагІа дІа ловрхІаш ба уж.

Цхьабола болхлой ха дІаме йода боккхагІа хулаш боагІа, цугга хьежоча дегІауах цар дезалера нах а. БоккхагІчар шоай къахьегаме сий ца доре цар а хам бертбацар цар балха гІуланкхий. Иа иштта долга ховрга дийша баьнна цар нъонгаш мехкарий укхаза балха увттарца, укх тІеххьарча шерашка бІарчча болхлой династеш хьахиннията белгалдаьккхата.

Дуккхача шерашка толаме къахьегаш хьабоагІа Величко Петри Антониннен. Слета Евгенийн Валентиннаи, Кншинец Александра Мариив, кхыбараш.

МоллагІча Советий мехкарча коллективе санна укхаза а сага лоархІами сийи делга из фу тайпарча къамах ва хьа леладац, эттара хьалха цун оамалашка, балха тІарча цун гІулакхашка, къахьегамен общественни хьинар лакха хиларга хьож.

Хьажцаргья, вай, масала, Р. К. Аляхудиаева култалду бригада. Шоай къахьегама сий лакха лоаттадеш коллентив я цар яр. Дуккхаза социалистически яхье коттийнай. Укхаза хьахинай кадрови болхлоех йола тІум. Царех ва В. П. Бережной, Д. Эскиев, А. Чирков, А. Н. Величко, В. И. Слета, кхыбараш.

Царех хІараенчох дукха дикадар ала йиш я. Регенераце отделене воккхагІвола оператор вола Бережной Виктор Петрович тІехдика специалист ва, установка кхыча блокий режим а дика йовзаш ва из. Йоккха опыт йолча цо из камаьрша екъ хІана а балха тІа лерттІа дІашаьрбалаза баранца.

Эскаев Дикилу къона ва ле а лакха говзал йола технолог ва, цо кхоачашлу фильтроване отделене воккхагІволча оператора декхараш. Дукха ха яц Чирков Алексея установке болх бу а, хІьата а цуна карагІдаьннад 3—4 шера дикагІвола машинист хила.

Балха массехк моттигера операцеш караерзаьй Величко Антонина Николаевнас, Слета Валентина Ивановнас. ХІьата дерригнен а тІехьа шийгара дика хьокхам гойташ ва бригадир ше Алихудиаев Рамаан Казиевич. Тхъаь итт шерал совгІа ха я цо мехкдаьтта чакхдоахача кхьаьега. «Оргнефтехимзаводы» трегте ниченералла болх беш волаш УКД болх бе йолайолийтача даьгьа лоабан хилар яз. Цул тІехьагІа цига технологаллад болх бе вера. Опыт йола болдо, дика хьехамча, нахаца болх беча хана дегтІарен принципиальнии някъ лувцаш волча цунна аьттонца вІаштІехьдоал нах вІашия кхотабе, царна юкъера барт кхы а чІоагІбе. Уж хьалхашка латта декхараш кхоачашдара оарцагІбаха.

ШІаккха Дикалуна дикалургдоацаш да Коммунистически парте членалла из дІайиха ди. Дот тохадолийташ дар ноакъостана даькха ловцаш.

Коллектавера членаш кхы чІоагІагІа кхотабеш, юкъара декхараш дикагІа кхетадергдолаш хургболаш чакхдувл укхаза моллагІа лоархІаме даташ, иштта гІадбахарца тІаза хІаране вахаре найелу гІозленаш а. ХІьата хоаш ма дий, бокъонца дола доттагІал ираве хІанз хилча санна къаьстта хало тІаоттача дика хоалуш хилар.

Дукха ха йоацаш оператори Кншинец дезале хатар хилар. ЧІоагІагІа гІала памогаш хилар Александр Григорьевич. Хаддахза цунна тІехьауха, дезала эша новкъостал деш, уж хьаллувцаш хилар бригадера нах.

Иштта барттайнача коллектива аттагІа хул моллагІа халонаш эшае. Цудухьа установка ритмично болх бейта вІаштІехьдоал цар.

Я. ЧЕМИСЕНКО.

Киргизски ССР. Энергетически программе кхоачашъелга — КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленуме хьоахаьна керттерча халкъбоахама проблемех цаІ я. Республика гидроэнергетикаша толаме кхоачашъю из.

Сихъаьча графикагІа болх беш ба Таш-Кумырски ГЭС гІишлонхой. Из ГЭС Нарынски каскада пхелагІа лагІа да. Цун мощносташ болх бе йолаллийта лаьрхІад карарча пятилеткагІа. Гаьна хилар а лоамаш наькъаш хала хилар а бахьан долаш вІаштІехьдалацар цул хьалхарча Курпсайски энергетически комплекса индустриальни бІаех базе пайда эца. Цудухьа къаьстта шоай промбаза хьалхе йийзар. Гравийно-сортировочни бетонни заводаш хІанз болх бе йолалийта лерхІаш я, ах йистебаьиха плотина оттаяра боаккхаш бола кІоаг, цу чура кхы а 550 эзар кубометр лаьтта хьалдаккха дезаш ба гІишлонхой. Балхаш сихдар духьа юкъейоалаьй вахтови метод.

Дуккхача къамех нах юкъе болаш йолча коллектива 80 процент совгІа бола гІишлонхой Курпсайски Токтогульски ГЭС-аш хьаьлеча дика школе чакхьаьккха ба.

СУРТАШ ТІА: 1) Эттара хьалхарча деношка дена хьинаре къахьег Э. Джапаркулова гІишлонхой бригада. Аьрдехьара аьттехьа — Т. Какеев, У. Юсупов, бригадир Э. Джапаркулов, М. Батыров, К. Омокеев, Б. Турдукулов.

2) ГЭС юлаьча гІишлон материалаши оборудовании дІакхухь Фрунзе — Ош яхача автоновкъа гІолла.

ТАСС фотохроника.

КХОАНА — МЕТАЛЛУРГА ДИ

ДЕЗАЧА ДЕННА КИЙЧДАЬ СОВГІАТ

Шер-шера йоаь бетта дезду вай мехко металлурга ди. КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенешен цу Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова даьча къамальон советски металлургаш чІоагІа дегаш айдаь болча хьалашка дезду укх шера из традиционни цІей. Шоай низ кхобергбоадаш ба советски металлургаш КПСС XXVI съезда решенешн XI пятилетка заданеци кхоачашъяра.

Къахьегама толамаша белгалдоаккх металлурга Ди Октябрьски Революцие орден делаеча «Красный молот» яхача завода болат лоаладераша, аьнпинхьараш. XI пятилетка шолагІча шера производственни плани социалистически декхарашн кхоачашдара лържача социалистически яхье даьха толамаш ларде а лувцаш, литейни кузнечни цехий коллективаща кхоачашъьяй XI пятилетка кхоалагІча шера хьалхарча 6 бетта производственни плани социалистически декхарашн. Хьалха латтаранца юкъе а эттара дикагІа толамаш даькад кузнечни цеха коллектива. Нормативно-цІенача продукце ах шера план 120,6 процент кхоачашъьяй, хІьата товарни продукцй арахецара план — 148,8 процент. 1983 шера дола социалистически декхараш кхоачашдеча бІарччача ах шера хьалхарча моттиге лаьттай цеха коллектив. Бригадашта юкъе социалистически яхье эттара дикагІа де толамаш 1983 шера хьалхарча ах шера пхезза хьалхара моттиг яьккхача новкъоста А. Н. Кикосова газорезчиккий, шозза-шозза хьалхара моттигаш яьхача новкъостий Н. Н. Вербицке, Н. П. Чернозубова, С. В. Ионисяна аьлпапхьарий бригадай. Ах шера йолча производственни планехи социалистически декхарехи лоархІамьй чон лоаладеча цеха литейщикий коллектив. Планал совгІа арахийцад 106 тонн лоаладаь чон, 10 тонн бос бола металл.

Производства новаторашта юкъе хьокхамаш эттара дикагІа да производственни заданеш а шоай тІаийдаь ах шера дола социалистически декхараш а тІехкхоачашдаьча болат лоаладерий бригадерча новкъостий А. А. Бокова, В. Н. Зуба, коача металл дІа-иха деттарий бригадерча новкъоста В. Д. Рубанова, обрубщике новкъоста П. Ф. Короткова, кхыбарий.

Дукха цІенхашттара халонаш нийслуншехьа ах шера планах лоархІайир болат лоаладерий коллектив. Ах шера дола болат арахецара план 100,8 процент кхоачашъьй цо, товарни продукце план — 107,8 процент, планал совгІа арахийца литье дукха хІана ца оцшаш 100 эзар сома мехьа я. Бригадаштех участкаштем юкъе план а тІаийдаь социалистически декхараш а кхоачашдеча хьокхамаш дикагІа да новкъост Н. Ф. Горий керте латтача план 102,6 процент кхоачашъьача нийсача моделех литье яра производства участка, отчетни шера социалистически яхьа итогех пхезза хьалхара моттиг яьккхача Н. Ф. Чеботарева керте латтача стерженщикий бригада. Къастъкъастача беттешка планаш кхоачашъеча дика хьокхамаш даьхад новкъоста Р. А. Теймурова болат лоаладерий бригада, кхыбараша.

Заготовкай цехий оагІорахьара боккха терхам тІалаьттаб заготовкай динал лакхъяра деща. Отчетни ах шера заготовкаш эттара хьалха дІатІахьоашие дІачуэцаш моттигаш хиннай: чона заготовкай производстве — 94 процент, болата лоаладеча — 92,6 процент, штамповкаш ъча — 91,9 процент. Цунца цхьан бокка терхам тІаахийтаб цехий коллективаша заготовкаш прогрессивни технологе методагІа арахецара. Цу методах заготовкаш хьалро йиш хилийтай дІайода бийдал кІезигъе а механически балхаша чулоацаш къахьегам кІезигбе а. Ах цу чакхдоалаш арахецача продукцена юкъе цу заготовкаша лоаца дааньа кхаьчар чона литьяд даькъе 25,1 процентага, болатачоа — 27,1 процентага. Кузнечни цехе кривошипни прессаш тІа еча штамповка ерригача арахецача штампаштех поковкаштех юкъе лоаца даанъа 13 процентах тІехдалаш.

Болат лоаладеча цеха коллектив толаме карадерзадаьд кІезига углерод уаш дола лакхалегирования дола болат арахецара. Царех да «Урекус» яхача маркагІа дола болат, цох хьао фонтанни арматура. КІезига углерод уаш дола болат ІалальматечІоагІа эшаш хоттаьи да, хІьата цунгара дІадехараш бехктокхаме а да. ІалальматегІа йоккха шелал латтача районашка. Фордашка пайда нйбу цунах жукх ца дуаш хилярах тарра, цІеьхха сиземинашкара мехкдаьттех газон арастта йолаеннача хьалашка йоакхал а лакха даланн а лош да из.

КарагІдийнна къахьегама толамаш дика дале а цхьадола кхоачамбоацараш къовстадаза дола денакш да завода заготовительни цехашка. Цига дукха моттигаш нийслу бран ярах зе деш, доагІачул дукхагІа алапи, бийдал, материалаш, доагор, электроэнерги йоаю. Из бахьан долаш дІадахача ах шера цхьадолча бетташка арахецача продукцега дІадодаш дар дукхагІа хилар планагІа лаьрхІачул.

ЦхьайтталагІа пятилетка хьалхара ах чакхьаьккхай. Доккхийн бехктокхамен декхараш хьалхашка латт дІадо йодача хана кхоачашде дезаш: лакхье ева лоаладеча болата динал, бизза пайда нйбе беза производственни мощностех, бийдалех, энергех, балха хенах.

К. ГОЦКИН.

«Красный молот» завода къахьегамен алапех отдела начальника заместитель.

Шоашта хьалхашка латташ дола декхараш даим тІехкхоачаш а деш, хьинаре къахьегаш бола болхлой кІезига бац «Автоспецоборудоване» яхача Грозненски опытно-экспериментальни завода литейни цехе. Царех цаІ ва къахьегама ветеран, плавальщик, коммунистически къахьегама ударник Мифтахов Марат Бакаевич. Кхойтта шу дизад цхьан цехе цо болх бу. Цу шерашка ший балхах тІехдика кхийттан из. Цудукъа цул аІаштІехьдоал хІара сменагІа нормаш 130—140 процент кхоачашъе. ХІанз из къахьегаш ва цхьайтталагІча пятилетка дикьлагІча шера чотагІа. Оцсаре къахьегарал совгІа ший балха тІа цхьаькха тайпа брак нийсъалийтац цо.

Цехе меттел ерригача заводе а кагирхой дикагІвола хьехамча лоархІаш ва М. В. Мифтахов. Ший опыт, дикагІйола балха методаш доаръаза долаш цо дІайоввийташ хьалкхебаь говзанчаш дукха ба. Царех ба формовщикаш - заливщикаш Долгиев Султангире Мовлатгирийн Аушев Абубакара Мурата Ихо-дикь шу мара дац уж укхаза къахьегаш бола. Цу лоацача хана массехк смежни професси караерзаьй цар.

Хььналех хьинарех къахетача цу кхаьннен а дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш тийнай цар производственни хьокхамаш белгал а доахаш.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) плавильщик М. Мифтахов, формовщикаш-заливщикаш: М. Долгиев, М. Аушев.

И. ПЛИЕВА сурт.

Кхы а дикагІа къахьегаргда

Шарагара шерага цо доахаш дола къахьегама толамаш дикагІа хулийташ хьайоагІа ГІ. Ахриева цІерагІча Назрановски «Электроинструмент» завода коллектив. Башха-дика производственни хьокхамаш доахаш чакхбаьнихар цо дІабаха ях бутт а. Товарни продукци арахецара паччахьалкхен план 103,5 процент кхоачашйир. Соахка укх хана хинначул дикка лакхъенний къахьегама овсарле я.

Уж толамаш доахача дизза дааньа лаьцад Точиев Башира кулгалдеча литейно-прессови цеха болхлоша. Товарни продукци арахецара ах шера план 110,5 процент кхоачашъьяй. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 106 процент кхоачашъьяй. Из да цар металлурга Денна кийчдаь къахьегама совгІат.

Ши-шегІа хьаннадац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да болхлоша шоай хьинар кхо ца деш къахьегар, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш шоай балха тІа йиза чакх а йоахаш, къахьегамен производственни дисциплина чІоагІъяр. Хьалхарча ах шера завода керттерча цехашта юкъе лъркача социалистически яхье кхоаза хьалхара моттиг а яьккхаш, завода нарара кара теле ЦІе байракхи хьалтара ахчан премии еннай литейно-прессови цеха коллектива. Шоай дезача цІенна дахача къахьегама толамашца нанъальнкхай литейни участкера Исаев Магомед Расуловича, штамповчин участкера Трифонов Борис Зиновьевича, прессовш участкера Эканиева Махьмада Залихана кулгалдеча бригадай коллективаш.

Къахьегама бригадни системагІа алапи телга шерра юкъедоалдадад цехе. Ерригабригадаш шоайла социалистически яхь а делаеш, цу яхье бухсоцшаш хьахинІачох алапи ийдеш я. Июль бетта хьалхарча деношка шолагІча кварталех хьалхарча ах шерен даьхача къахьегама толомий итогаш йир. Цига дийцар пайда эцаза йолча торонех, шера плани тІаийца социалистически декхарашн толаме кхоачашдара де дезараш. ХІара бригадо ший низага а кхоачамашка а хьежжа керда доаккий декхараш тІаийцар. Царех хІаране лаьрхІад шера план Сийлахь-боккхача Октябра 66 шу дузача денга кхачалехьа кхоачашъе, шиъ ахн тонн бос бола металл кходе.

Цеха коллектив керттерча даькъе латт лакха квалификаци йолча специалистех, кагирхой хьехамчех. Царех ба Аушев Махьмад-Гири, В.-З. Трифонов, М. Р. Исаев, кхы дукха бараш а. Цар хьинаре къахьегарал совгІа шоай опыт дог раьза долаш дІа а луш, дукха говзанчаш хьалкхебаьб. Цар хІанз укх сахьате балха говзал караерзае Іомабеш ба Алмазов Билан, Кортоев Беслан, кхыбараш. ХІайалехьа цар а шоай производственни заданеш кхоачашъю 110—120 процент, мичча хана а царна гІо де кийча ба кагирхой хьехамчаш.

Завод болх бе йодаелча лена укхаза хьа а хьегаш дог гІоздоаха толамаш дахарца белгалбаьнна бола болхлой а дукха ба литейно-прессови цехе. Царех ба коммунистически къахьегама ударникаш литейщик Ужахов Іийса, штамповщица Борова Дугурие, кхыбараш.

Юкъера лаьрхІача хІара сменагІа нормаш 150—160 процент кхоачашъю цар. Шоай опыт, дикагІйола методаш дІа а йовийташ цар хьалкхебаь говзанчаш итташ ба.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленум хинначул тІехьагІа дукха балхаш даьд цехе къахьегама дисциплина чІоагІъяра. Контролераша каст-каста рейдаш ю прогулаш ераш, балха хьабаха тІехьабусараш малагІаш ба хьоакхаш. Сменаш хувцалуча хана лоацца планеркаш ю, массе а тайпа къовсам лоаттабу къахьегама дисциплина телхаерашца.

Каст-каста тІехьавусаш балха хьаухаш вар бригадир-наладчик Аушев Ахьмад. Иштта къахьегама дисциплина телхае болабелар литейни участка термист Цуров Мухьмад, штамповщица Вештоева Лида. Цхьайолча хана цхьаккха бахьан а доацаш прогулаш еш бар штамповщицаш Муцольгова Марем, Осканова ПаьтІамат, прессовщица Гулиева Милана. Цар массане а гІулакх дийцар цеха болхлой собране, ца луш соцадир кхойталагІа алапи. Цар дика кхетадир къахьегама дисциплина телхаярах шоашта зе да ца Іеш, цеха, завода бІарччача коллектива балха тІа чІоагІа Іаткъаш дола гІулакх хилар. ДІахо шоашкара гІалат ца далийта дош делар цар. ХІанз эттара дикагІйола производственниаш а лоархІаш цехе къахьегаш ба уж.

Доккхийн бехктокхамен декхараш хьалхашна латт цеха коллективана цхьайтталагІча пятилетка кхоалагІча шера. Уж толаме кхоачашдара ерригга ший опыт, низаш, оарцагІа даьха къахьегаш я из.

Р. ГАНИЖЕВА,
ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» завода литейно-прессови цеха инженер-экономист.

ДАЬЙ ЭЗДИЙЧА ІАЬДАЛЕГІА ХЬАЛКХЕБУ

ІИЛМА-ПРАКТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦЕРА

Вай партен правительства Іалашъяте чІоагІа йоаххо ю кхуши йоагІа тІехье коммунистически дог-уйла йолаш, ший Даьхе езаш, цун сийлахьа истори довзаш, боккхагІий барий эздий гІулакхаш дебадеш хургйолаш хьалкхебара. Цу хьаькъьа белгалаш болх бу вай республике а. Цунна дола цхьаькха цІья техах дар укх деношка керте Грозненски горкома «Знание» общества Нохч-ГІалгІай республикански организаце правленен я Іилма-практически конференци. Цун тема: «Кагирхошта кхетам лучара советски цІей, традицей, обрядий лоархІам» хьалн яр. Из хьайййлир КПСС горкома секретара Л. П. Белоглазовас.

«Кагирхошта коммунистически кхетам лучара социалистически обрядноста лоархІамахи КПСС ЦК июньски Пленума решенешка хьенож уж эргайохаш тоалра хьалхашка латтача декхарехи» доклад йир «Знание» общества республикански организаце правлене председатела хьалхарча заместитела З. К. Вейбулатова. Цо шерра дийцар города предприятешкара, организацешкара, учреждененшкара, дешара заведенешкара, кагий наьи мехкарийн коммунистически дог-уйла йолаш, общественни вахаре денале позици лувцаш хилийтар духьа цайда нйбеча традицех, обрядех, цу даьнъе Іоаль опыт хьекованйтар, даьза дисараш мела моттигаш белгалъяьхар.

Дийцача деша лоархІаме оагІонаш белгалйоахаш яр Л. Н. Толстоя цІерагІча Нохч - ГІалгІай паччахьалкхен университета доцента Д. Д. Межидова, КПСС горкомерча интернациональни атеистически кхетам балара йолча координационни совета председатела заместитела, ЧИГУ доцента Е. П. Ковнацке я содокладаш, Къулбаседа Кавказа халкъий Іаьдалашкен традицешкен интернациональнии къамани проблемашта юкъерча бувзамех, Советски обрядносто кхуши боагІараш вахаре денале ниъ лувцаш хилийтара деча гІонах дийцар цар.

Городе нагахьа предприяти нийслургьяц комсомольско - кагирхой коллектив йоацаш, хІьата уж ерригаш хІапа яц аьнна дуккхача къамех латташ а я. Царех эзараш бараш яхье баьнна къахьегаш ба пятилетка заданеш хьаьал хьалха кхоачашъяр духьа. Дуккханаьха вІашагІъехкай интернациональни клубаш, доттагІала а къахьегама а цІейш чакхдоах, болхлой династеш хестаеш, тайп-тайпарча ноахалий ниналаш гулбеш вІашагІхетараш чакхдоах, духьаьшка балха беьхкачарна хьехамчаш тІачІоагІбу.

КПСС ЦК июньски Пленуме белгал ма даькхара, цу гІулакхаша новкъостал ду «коллективизми товарищеста хилар, нравственни уннахцІенон социальни оптимизми хилар, хІара сат ший кховие сийрда хургхиларах тешаш хилар, вахаралеларен бытен культура лакха хилар санна йола оамалаш чІоагІъен къаьтта дІагойтен».

Городе цхьайолча коллективашка безамеча хьале чакхйоах кагирхой болхлой мугІарашка дІанийбар, уж Советски Эскаре гІулакх де наькъабахар санна йола ритуалаш. Грозне хІанз каствасте чакхдоах уланцай, поселкай цІейш.

ХІанз массаэра традиция а хинна дІаеттад вайцига къахьегама династей сий деш вІашагІкхетараш делга. «Красный молот» заводе иштта белгалбоахаш хиннаб ЗевиловгІар, ВербицкегІар, В. И. Ленина цІерагІча культура Двореце — ОдинцовгІар, Н. К. Крупская цІерагІча Двореце — ПотемкингІар, ШульгингІар. В. И. Ленина цІерагІча мехкдаьтта чакхдоахача заводе а кІезига яц тайп-тайпарча къамех йола болхлой династеш: ИвановскегІар, БисултановгІар, ХачатуровгІар. Уж хестабеш сайреаш чакхьаьккхай коллективе.

Вай городе хІара шера чакхдоах Къулбаседа Кавказа вежарашка йолча автономни республикий столицай Ленински районий викалий вІашагІкхетараш. ТІатІа кхы а чІоагІлуш латт вай республикан Венгерски Халкъа Республика Комаромски областен къахьегамхошта юкъера бувзамаш. Соахка ІалаьматечІоагІа езийр вайцига СССР 60 шу, Нохч-ГІалгІай автономе 60 шу, нохчийн гІалгІайн шоай лоІамагІа Россена юкъебаха 200 шу дизара юбилейш.

Вахара ерригача оагІонашта интернационализаци яра, къамаш вІашагІ гаргдоаьра дика влияни ю советски юкъарча традицеша, обрядаша. Цунца цхьана вайна лоІам беш да халкъий прогрессивни традицеш. Къулбаседа Кавказе дахача дерригача халкъий санна эздий Іаьдалеш долаш ба нохчийн гІалгІайн. Царна юкъера белгалдаьккха деша хьаьш везаьа чуэцар, боккхагІчарий сий дар, дика-во деча гІо дар, кхыдараш. Адамлен юкъара духовни маьхаленаш гоашта чулаьца дола къаман традицеш шоай чулоацамга диллача интернациональни да. ХІьата Къулбаседа Кавказе дахача кхыча халкъаш санна нохчашен гІалгІашен моллагІа шоай дика традици цун форма хьалха а уттаеш, уж сов хьалхестаеш, классови хьисапе цун мах ца беш моттигаш нийслу. ТІаккха атта национальни ларда тІа кхела тарлу саг. ХІаьта цу тайпара дог-уйла йола саг вахаре денале никъ лувцаш хургва аьлча бакъдац. Вахаре мел кула дина а во а аллаза лоІамагІа хулаш да яхача дина уйлано кердачун тІехьа а воацаш, ширдаьннечунца оагІув бехкарга кхоачаву саг. ТІаккха цар хьаллувцаш хул низагІа мехкарий удабар, пхьа лехар, урдош дахар, кхалнех Іазапе уттабер санна дола Іаьдалаш.

Цудухьа вай майрра вахаре чІоагІде деза социальни оптимизм йола, коммунизма идеалаш толаргхиларах дог тешадеш, нахьа интернациональни барт-цхьоагІо чІоагІъеш, сага къахьегамох общественни хьинар айдеш дола керда традицеш, цІейш, обрядаш.

Бакъда, уж гІулакхаш массанахьа наьха терхон безамца лерттІа совбоахкаш хургдолаш вІаштІехьадоахилга ІалашдаьІац. Из хьагойт укх шера цай бетта цхьаболча кагирхошта юкъе даьча социологически тохкамаша а. Царех 60 процент бараша аьлар профессиональни цІейш шоай дог гІоздоаннхаш хилац, аьнна, комсомольски хьисапе саг яр-яхара юкъе даанъа лапац 31 процент бараша мара, керда хьадаьча бера цІи тулача — 11 процент. Цу дерригне хьегойт керда обрядаш, традицеш доаржадара беча балха юкъе хІана а формалнам хилар. Городерча райисполкомашкарча советски обрядаши традицеши вахаре кхехьера йолча комиссеша цу балха йоагІаш йола координаци яц. Цу даькъе шоаш деш дар кхы а лакхагІча боарам тІа даккха декхарийла я культура учреждений а.

Вахьахья хургда, йоахар конференце, нагахьа санна университете, пединституте, педагогически, культурно-просветительски училищашка, партийни, советски, профсоюзни болхлой курсашка советски обрядностах лаьца лаьрхІа курс Іомаеш хуле.

Республикански кепайоаено дукха дезд советски обрядашта, традицешта, цІейшта пропаганда яра. Цу гІулакха лаьрхІа рубрикаш лелаю. Пайдане хургдар моттигашка советски обрядаш, ритуалаш мишта вІаштІехьйоах хьахьокхаш телевидене гІолла передачаш, репортажаш, йоре, фильмаш доахаре. Цу деша оарцагІбаха беза артисташ, режиссераш, яздархой, художникаш, кхыбараш.

Конференце даанъа лоацаш хиннараш пленарни заседани чакхъаьннчачул тІехьагІа, кхаь секцех беньа а бенна, шоай балха опыт дІа-юха эцаш, советски обрядашта, цІейшта шерагІа пропаганда яра дикагІйола балха формаши методаши белгалйоахаш хилар.

Зала фое республикански музея болхлой низаца вІашагІъалаьча выставкага хьажа а йиш хилар ерга вІашагІкхийттарий.

Болх чакхбоалаш конференце рекомендацеш тІаийцар.

С. МАНСИГОВ.

ТОРОНЕХ БИЗЗА ПАЙДА ЭЦ

Геттара дика хьокхамаш гойташ къахьегаш ба укх шера Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза хьайбаш лeладераш. Масала, ах шера план 775 тонн йолаш 875 тонн юура дIаелар цар пачхьалкхенна. ХIьата дулх планал дукхагIа 33 тонн йолаш — 178 тонн.

— ДIадахача шина шера планагIа йоагIачох дIа ца луш 380 тонн шура, 200 тонн гарта дулх тIадисад тха боахама. Дагалаьцар тха хьайбаш лeладераша чакхдаккхе цу декхарах цхьа дааькъа меттаоттаде вIаштIехьдаргда. ХIьата бакъдар аьлча, лаьрхIар кхоачашде цар низ дIакхоачаргхиларах со тешаш а ва, — йоах совхоза директора Жуков Георгий Георгиевича.

Укх шера иштта овсаре болх бе цу боахама къахьегамхошта воаккъостал деча торонех цаI — хьайбаш кхабара болх эргабаьнкха товбар. Щелковской района толашагIа долча боахамашка санна, цу совхоза еррига отраслаш цеховой хьисапе болх беш я укх шера. Доакъар Iалашдара лаьрххIа вIашагIъелла цех а я. Коммуниста Албастов Ахьмуда кулгалдеча коллективо а толаме кхоачашду хьалхашка латта декхараш. Целе механизированни шин отряд я.

Дукха хIама ца эшаш 480 гектар люцерна я боахаме. Шозза хьекхай из. ХIьата хий дуллаш долча 80 гектара тIа яр хIанз кхоалагIа хьокхаш я.

Шозза хьекхачох боахаме кийчйир 1800 тонн сенаж. 250 йол. Цул совгIа, рапсах 500 тонн силос а еллар. ХIаьта 15 июле кхачалца долча месячника планагIа 1300 тонн сенажи 200 тонн йоли мара яцар IалашъеIзаш.

— Чусопадъ леладу оаха доахан. Царна хIара дийнахьа юкъера лаьрхIача 65 тонн люцерна лу. Из децаре шIиззле Iалашдаь доакъар дикка дукхагIа хургдар, — йоах Албастов Ахьмуда. — Укх деношка мошача доакъара хьажкIаш хьекха йолаергъя оаха. Из болх дIаболабича, чу мел эцача люцернах йоли сенажи кийчъергья. ХIьата хий дехкаш йола 340 гектара тIара буц нIезигагIа дале диазза хьокхаргъя, хий дуллаш доацачарна — кхозза. Лоацца аьлча, доакъар Iалашдара шера план 150 процент кхоачашъе вIаштIехьдаргда тхъ хиндца.

Лакха я хIанзалца кийчдаьча доакъара дикал я. Масала, лабораторе баьча цоцамта хьекача, еррига сенаж цхьоалагIча сортах я. Из тайпа доакъар кийчдара балхаш юхасоцадеш дац.

ХIанз люцерна хьокхаш яр коллективни подрядагIа болх беш йола Автарханов Биболта кулгалду механизированни отряд я. Цунна юкъейоагIа буц хьокхаш, из тъа а эцаш лафетацта тIайотташ, сенаж йоллача дIаккухьаш, буц хьекха мукъадаьннача кхашка минеральни удобрени а тоссаш хий дуллаш йола массехк звено.

Дийнахьара нормаш юкъера лаьрхIача 170—180 процент кхоачашъеш къахьегаш ба люцерна хьокхаш боахка Шамаев Умархаджин Хасиев Iалавдин. Иштта сихем динеш ду шоаш хьадер хьекха буц гулъеш, из лафетацта тIайотташ болча механизаторашa: Дадаев Салмана, Мибаев Жунида, Хаджиев Сайд-Махьмада, Акаев Супьяна.

— Сенаж 3000 тонн йолла лаьрхIад оаха укх шера из аьлал дикагIа хьайбаша юкъдаь а цо бу пайда боккхагIа боландаь а, — йоах Жукова.

— ХIанад из иштта? — хаьттача:

— ГIулакх миштад аьлча, йол кийчъяра хьекхача люцерна мергIилгаш лордаши цхьатарра йоккъаллийта эзаш я технологех. ХIьата цу баьца мергIилгаш докъадалехьа, лордаш боврамал тIех йокъалу. Из бахьан долаш йол хьаацача хана царех дукхагIъйраш каг а луш Iолег. ХIьата люцерна лордаш хьайба детIа эггара пайданегIа дакъа да. Из кхоачамбоацар кийслац сенаж йоллача хана. ХIанз аьлча, из тайпа доакъар кийчдара люцерна хьекхачул тIехьагIа мьлхаръаьххалца мара уллайтец кхай тIа. Цу боарамагIа йокъаньча люцерна мергIилгаш тIара лордаш Iо а леташ.

Воккха терхам тIабохийт совхозе доакъара кхом бе. Из дукхагIа Iалашде йиш хулийтача торонех пайда эцара. Ялхарой яхача моттиге лоамин дьегIенашка доажаде зaар къона бежан дIадигад. Цига эри тIаьлина буц хьекха кийчъе дага ба совхоза кулгалхой 650—700 тонн йол. Совхха 670 тонн яьккхар цигара.

Косилкашца буц хьекха йиш йолаш дац цига. Йоккхий босеш йоландаь. Кулг-кара мангалашца хьокхаш дукха ха а йоа хьала а да. АттагIеи сихагIеи на болх бе йиш хулийтаргйола торо лехай совхоза кулгалхоша. Кулг-кара леладу механически мангалаш да совхозе Iалашдаь. Царех пайда эцаш ма леладераш ба хIанз. Кошарашта гонахьа, Сунжески дукъ тIа цу мангалашца буц хьокхаш ба уж.

Иштта, хьайбай продукци алсамъяьккха, доакъар дукхагIа Iалашде йиш хулийтача торонех ма хулла дукхагIа пайда эца гIерташ къахьегаш я укх шера цу совхоза кол[illegible].

М. ХАМАТХАНОВ.

ТАДЖИКСКИ ССР. Вахшски гидроэлектростанци — Вахшски каскада кхоалагIа ГЭС — хьалъеча моттиге эггара хьалхарча турбини водовода кийчо яра металлически облицовкай звеньяшта монтаж е йоланьй. На бехктонхаме боах тIабиллаб цIи хева волча гIишлонхочоа Социалистически Къахьегама Турпала Шарифов Мухаббата. Болх сиха а дика а бу гIишлою хьалъеча къахьегаш мел бараш.

СУРТА ТIА: турбинин водовода металлически облицовкаш монтаж еш я.

Р. ПОЗДНЯКОВЕН С. ЖУКОВЕН сурт. ТАСС фотохроника.

Тхога язду

Сийлахь-йоккхача Котолон 40 шу дузаш

КАГИРХОЙ ХЬЕХАМЧА

Боккхийчар а кьонахар а чIоагIа лоархIаш сийдеш ва къахьегамен тIемен ветеран Тюршин Василий Михайлович. Каст-каста хул из «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахоша шефал леладеча школе ваха дешархоща беседаш еш. Сийлахь-боккха Даймехка тIом лаьттача шерашка Советски бIухошта карагIдийннача денамерча, турпалча гIулакхех цо дувцача хана чIоагIа уйла тIаехийта ладугIе дешархоша. Лакхерча классашка дешаш бараша дукха хаттараш ду. Цар деча хаттарашта тела жопаш долаш, царна тIемах лаьца дувца дукха долаш ва Василий Михайлович. Къулбаседа Кавказа укх тайпара городаш: Туапсе, Новороссийск, Керчь фашистски гIаьрахоех мукъайоаккхаш тIом беш хиннав из. Эггара хьалха Керчь бахьан беш хиннача тIем тIа чов а хинна госпитале кхоач из 1943 шера. Карпаты яхача моттиге тIом а беш. Мукачево яха город гIаьрахоех мукъайоаккхача хана цIаьхха а чов хул Василий Михайловича. Цига тIом беча хана майрали дейзаьи гойтарах «За отвагу» яха медаль лу цунна.

ШоллагIа хиннача човнах вийрхача, 1945 шера, из кхоач 140-ча стрелкови дивизе. Цу шера апрель бетта фашистанара цаI шоллагIъяр йоаккхаш нах баха моттигаш хьайоахаш боллар дивизе бIухой. Цига а денал долаш тIом беш хинна В. М. Тюршин чов а хинна кхоалагIа госпитале кхоач. Цул тIехьа Советски Эскаре гIулакх дечара мукъавалийтар из.

1941 шера Грознера кхоалагIа ремесленни училище чакх а яьккхе «Старогрознефть» НГДУ электромонтералла болх бе воагIа Тюршин Василий. ХIьата 1942 шера Советски Эскаре гIулакх де вода из моастагIчох Даьхе мукъаккхара. Лакхе белгалдаьккха ма хиллара тIем тIа денал гойташ моастагIчох латаш хиларах белгалваьлар из. ТIем тIа санна къахьегаме а хьинар гойташ болх барах цунна елар «За оборону Кавказа» яха медаль.

Ше тIем тIара мукъавальча, 1945 шера юха а хьалхагIа ше къахьегаш хиннача коллективе балха воагIа Василий Михайлович. 38 шу дизад цул тIехьагIа. «Старогрознефть» НГДУ энергооборудованен электроснабжелен ремонтно-прокатни цехе хадданза болх беш хьавоагIа из электромонтервышкомонтажник волаш. Цу шерашка башха-дика къахьегама толамаш а доахаш. Даим социалистически яьхе хьалха латташ хьаьенав из таханарча дента кхачхелца йолча хана. Из ва кагирхой хьехамча, коммунистически къахьегама ударник, дикагIвола рационализатор. Цо хьинаре даакъа лоац ше болх беш волча коллективе юкъарча балха тIа а.

Шийн бригадирерца Павленко Васлилеца цхьана Тюршин Василий хьожаш чакхьуьа электропередача линета, промыслашкарча дукххачарна ремонт яй цар. Буровой установкаш, станокаш-качалкаш, мехкдаьтта дIадахьийта кийчдеш йола объекташ ремонт еш кийчъяй цар. Цу дукхьа массане а лоархIаш сийдеш ба уж. Массане а чIоагIа тешал ду Тюршин Василий Михайловича. Иштта йоах цунах цеха юкхагI волча инженера Монахов Александр Михайловича:

— МоллагIа шина тIабиллa болх даим шийн хакцахьен цIенен кхоачашбеш, шийн балха гIа цхьаикха тайпа брак ца нийсйолийташ болх бечарех ва электромонтер Тюршин Василий. Иштта я тха къахьегамен тIемен ветерана оамал. Иштта тешал ду цунна цо Iомавеш волча къонача энергетика Байтаев Iечас а. Тха хьехамча Тюршин Василий Михайлович хьинар долаш саг ва, доагIаш дар це хьадарал совгIа хIаранегара хьадех иштта къахьегила. Бебашха а ца хIеташ техникана доалдерашца, ремонт еча аттагIа, аьттув боланагIа бола болх лехарашца лира къовсам лоттабу цо. Нагахьа санна болх хьабе а гIерташ, из ма хетта дIа а ца бодаш болхло нийсвелча цунна эшаш доле воаккъостал ду. ДикагIвола агитатор лоархIаш ва Василий Михайлович. Каст-каста, делкъийга салоIача хана из го йиш я болхлошца беседа еш е царна керда газеташ, журналаш дешаш.

«Старогрознефть» НГДУ ремонтно-прокатни цеха болхлоша укх шера дукхьал хьалхарча квартале кхоьий 346 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, шера тIанйцача социалистически декхарех кхое езаш хиннар цхьа миллион киловатт-сахьат электроэнерги йолча. Цу масалас къьагга хьахьокх цеха болхлоша шоаш тIайца декхараш тIеххоачашдеш хилар. Уж толамаш доахача дакъа лоац кагирхой хьехамча Василий Михайловича.

А. ТИЩЕНКО.

Массехк шу да Назране бахача наха эггара аттагIен дарегIен долча доагорах — газах пайда нийбу. ХIанз городерча меттел уллув ядача юрташка бахача наха а газ йоаца вахар чIоагIа хала лоархIаш да. Цудухьа вай быта лоархIамегIа дола даакъа а хинна дIазттай газови прибораш.

Быте газови приборех пайда эцача хана лорае езаш я кхерамзлени эксплуатаци ярен бокъонаш. Газ доагора аттIа тайпа да, бакъда цунна цхьана кхераме а я. Кхерамзлен бокъонаш лораеш хуле газ эккхар, цIи ялар, отравлени хилар санна долча кхерамеча хатарех лорадала ваьргья.

АТТА, БАКЪДА — КХЕРАМЕ

Газови приборех пайда нийбара бокъонаш дIадех уж йовзаш пар кхом бецй царех пайда нийбелга. Нагахьа санна, уж кхом беш лелайой, ремонт на еш, йока на йохаш, дукхагIа ха йоакхзаргья газови приборашa. Газ духхьашка чуйилла вала а, дунихача шерашка цунах пайда нийбеш вале а хIара шере «Назраньгаз» ЭПУ технически кабинете бокъонаш Iомае декхарийла ва газах пайда нийбеш мел вола вахархо. Бакъда, хала хете а, из гIулакх цига во латт.

Со сай балха декхараш кхоачашдеш каст-каста слесарша газови приборашта ремонт яра заьнна мишта кхоачашъю хьожаш хул. Нагахьа маре цийслац прибор заводской дефектагIа болх бечара неле, дукхагIдолча даьхке цунах дертта пайда нийбе ца хIрах, е хоашше а дерттIа пайда ца эцарах ехе хул уж. Цхьаьца болча абонентий газови прибораш каст-каста йох ца йоагIаш дукха сега лоаттаендаь. Iай йоагаеча нийшканта а кул из. Горелкаш йох бус а дийнахьа а цIаькха дIа ца йоаеш сега лоаттаьрах.

Даим терхамга лоаттае езаш я дымоходаши вентиляционни каналаши. Хьежа воатгIача хана - парга хьажа веза. Из ду хIара шера […]

Массанена ха деащ цхьа лоархIаме хIама а да. Газ вай массанена эшаш дола доагор да. Цудухьа цунна на мотта кхом бе беза, ца йоагайнча а мегаргйолча хана йоагаеш зехьа йове мегаргья из.

В. МАРЗИЕВ, «Чечингаз» производственни объединене газови боахалах кхерамзле […] лораеш пайда нийбара тIаьхьожама инженер.

Форда йисте салаIа

Технологически транспорта Старогрозненски управлене болхлоша шийн кIира хьалха кхоачашйир моахьаш дIаюха кхахьара ах шера план. Старогрозненски бурувлетарашка, мехкдаьттахошка, гIишлонхошка дIадахача ах шера дIанхаьчад 52 эзар тонн тайп-тайпара моахьаш, уж да ах шера планагIа доагIачул 5 эзар тонн совгIа. Иштта планагIа лаьрхIачул 5,6 процент лакхъеннай къахьегама овсарле а. Кхо эзар киловатт-сахьат гаргга электроэнергии дукха доагори кходаьд.

Цу транспорта болхлоша доккха гIо ду юрта боахама доакъар Iалашдеча, моша хIамаш дIа-юха кхухьача.

Транспортникий дика къахьега на дьнна Iац, вар кавоал дика салаIа а, шоай могашал тъаддаца а. Управлене дукха болхлой ба вай мехка дикагIйолча санаторешка, салаIара цIеношка льготни путевкагIа салоIаш. ХIьата дукхабараш шоай дезалашца цхьана Iаьржача форда йисте шоай «Факел» яхача турбазе салоIаш ба.

Цига салоIаш бараца дика чуIе моттиг, кхача, самукъадаргдоача тайпара вIаштIехьдаькхха гIулакх да.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

КIоаргеи сихеи

Грозненски бурув тохара балхий опытно-хьокхама управлене хьалхалатта производственни опыт Iомаярен дIайоарнаярен чотагIа къахьегама овсарле лоархIам боллаш лакхъеннай.

Скважинашта бурув тохача бригадашта юкъе хьалхле лелаеш я РИТС-3 чуйоагIа Е. А. Базилевсе кулгалдеш йола бригада. Цо скважинаш тIеххкIоарга хиларга хьежа ца Iеш 543 погонни метр бурув техад дIабахача июнь бетта. Царех я кхы а кIоаргагIа 90 погонни метр бурув теха М. Л. Джандарова кулгалду бригада, иштта кхьираш.

Цу хьалхле лелаеча бригадаша доккха дааькъа лаьцар дерригача технико-экономически хьокхамегIа УБР-е гIолла бурув тохара план кхоачашъеча. Управлени шерагара шерага хьайоагIа бурув тохара а кхыйола а еррига пачхьалкхен планаш тIеххкхоачашъеш. Скважинашта бурув тохара сухал лакхъелга лоархIамегIа дола хIама лоархI УБР коллективо бурув тохарга дIабода мах лохбеча.

ТIехьа тIайоагIача хана а кхы хьинар лаьгI ца деш къахьега дага ба бурувдеттараш.

Д. ГАВАЕВ.

Хьинаре къахьег

Назрановски мельзавода дикагIйолча коллективех цаI я кийча продукци йолча складе болх бу бригада. Цу бригадо хадданза тIеххкхоачашъю шийн производственни заданеш.

Бригаде хьалхле лелаерех я грузчица А. Курскиева. 22 шу да Iашата цу предприяте боах бу. Къахьегам безаш из лоархIаши хиларах тарра завода коллективо сий а ду цун. Массехказа сайлея грамоташи ахчан совгIаташа тийнад цунна. ХIьата мельзаводе Сийлен книжки тIа дIаязъа а я цун цIи.

Бригадо дукха тIеххоачашъяьй дIадахача ах шера шийн производственни план. Iашата а из санна болча кьыбарий а къахьегамах хьакина хIама да из.

К. МАРЗИЕВ.

АРАХИЙЦАБ КЕРДА СПЕЦИАЛИСТАШ

Доккха цIей дездир укх деношка мехка эггара къьнагIен лоархIаши йолча Грозненски мехкдаьтта институте. Массехк дийнахьа вIаштта торжественни сайренаш дIайнхвар укхаза институт йистеяьккхарашта лаккхьара образовани хилара тешал ду дипломаш хьателаш. Массехк сага делар «ЦIе дипломаш». Царна юкъе вар Марзаганов Мурада Руслан. Ше институте дешаш даьккхача пхе шера Ленински стипендиат волаш, дешаре нийгара массанена а масал гойташ студенчески Iилман общеcтве хьинаре даакъа лоацаш хьаенав из. ТIехаика бар цо язбаь дипломни болх а. Иштта тIехаика дипломни балхаш даьраш дукха бар выпускникашта юкъе. Царех ба Каимов Алу, Мараев Анти, Бережков Сергей, Сурхоев Мухьмад, Хасбиев Мукьмад, Саркисян Александр, кхьбараш. ХIьата къаьстта белгалдаккха дезаш да Сурхоев Мухьмада, Саркисян Александра, Бережков Сергея кийчъяь дипломни проекташ кIезиг-дукха дIахо тоальчул тIехьагIа производстваха юкъейоаларя могаьь хилар.

Духхьал цхьан заочни факультето арахийцаб укх шера 107 специалист, тайп-тайпарча профессей инженера квалификаци а луш. Царна юкъе ба гIишлошъераш, мехкдаьтта чакхдоахараш, автоматизированни системай управлене специалисташ, экономисташ. Белгалдаккха деза кхыча шерашкарчул дикагIйола выпуск укх шера арахийца хилар. Цун тешал деш да 82 саго динен тIехдикен шоай дипломашта защита яь хилар а кIоарга знанеш гойтар а.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

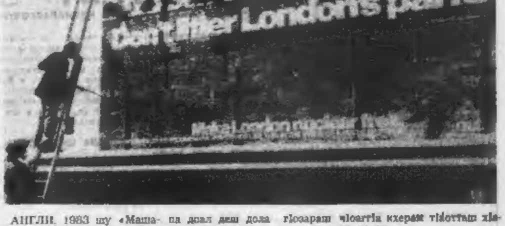

АНГЛИ. 1983 шу «Машара шу» да аьнна дIанхайкадеш йолча йоккхача Лондона муниципальни совета решене цIаьхха а къахьехар Британе баха дукха нах нердача тайпара ядерни герзаш Iоаде, масала, Малхбузен Европа, цу даьнье Англе а, территоре тIа американски ядерни герза керда тайпаш — ткъамаш дола ракеташи «Першинг-2» яхараш дIанийсьелга дунена качдолла Малхбузен Европа доал деш дола гIоараш гIерташ хиларца дувзаденнача гIулакхашта чIоагIа сагото еш хилар. Дукха хIа йоацаш нахага давча хеттараша хьахьокхаш ма хиллара, дукхагIйола англичанаш духьала ба Великобритане консервативни правительство мехкарча территорех американски ткъамаш долча ракеташта йола стартови площадка е гIерташ хилара. Британски гIайрений кхерамзлена чIоагIа кхерам тIйотташ хIама да из.

СУРТА ТIА: Англех американски ядерни герз дIаоттадара йола база ярах хьахила тарлуш дар Лондоне бахачъ наха хьалхадоахаш долча плакатех цаI. Цу тIа яздаь да: «БIех ма е Лондона паркаш. Ядерни йоаца зона е Лондонах. Нагахьа санна ядерни тIом хьой, аккарна тIара долаш кашмаш хила тарлу лондонски паркех».

ТАСС фотохроника.

Теркалъе эксперимент!

«ОБРАЗОВАНИ ДЕГIАЙОАЛАЕЧА КЕРДА ГIА БАККХА БЕЗА ВАЙ»

Массехк шу хьалха «Литературная газета» тIа яр академика Благовест Сендова болгарски школа лаьца экспериментах йола очерк.

Болгарски Iилмай Академе вице-президенти керттера Iилман секретари, МГУ а массехк кхыча университета а Сийлен доктор, Димитровски преме лауреат вола В. Сендов — болгарски математически школа хьалърех цаI. Iилман дукха тIа цун цIи юкъяхна я апроксимаце теори клеткарча биологически процессай математически модель оттаярца.

Газет дешарий терхам тIаьо академикаца В. Сен-[illegible]

— ХIанзе а Болгаре тиъа ворхI школе чакхйоаккха латт хьа группа могаьча кердача цхьан политехнически школа варианте цаI. Дагадоххайт вай газет дешачоа эксперимента да лерхIаш дар фух а цун чулоацам миштаб а.

— Оаха де лерхIар да берий знанеех безам боллийтар, цар уйла дешара тIаерзаяр. ХIьата цу гIулакха де доар школашка йолаш йола хьахьела а психически а перегрузкаш дIаяхар. ХIанз дешархошца оаха дIахо бу болх йоалагIча класса боарамe ба. Эксперимент еш шийттаалагIча классага кхачалца йолча хана къовстадергда хилча бакъахьа я из е хила езаш яц яха дош. ХIара укх сахьате Болгаре халкъа образовани министерства а кхыча инстанцеша а хьинаре хьаллоац из.

Эксперимента чулоацам латт интегральни хьехар оалачох. Дуь-дуьхьара знанеш юкъара а ерзаеш, уж лоацача, суммарни форме дIа а хьеха, вIаштIехьдаьнад тха книжкаш ю дешара занятеш чIоагIа кIезигъе. Цудухьа юххьерча школе предметаш Iомадара хьалха хьехадеш хиннача ткъаь диъ сахьата метта кIирагIа деррига а итт сахьат хьежаду. ДIахорча классашка алхха шин-кхо сахьат мара тIаьнхетаргдац цу хана. Юхейнсача хана физкультура занятеш ю береша — хIанз йолаш йолча программа тIарча шин сахьата метта ворхI сахьата, художественни литература деш — диъ сахьата. Ишта да хьалхарча классагара шийттагIча классага кхачалца. Цо Iалашдергда юкъарча образование дисциплина йолча знанешца цхьана дика физически эстетически кхетам лулга.

— Практике мишта кхоачашду интегральни методах хьехилга?

— Программах функционально пайда нийбарагIа горо хилар тха хьехара литература боарам лохбе. Юххьерча классашка шер-шера цхьацха учебник Iомаду бераш. Цо чулоац болгарски меттах, математиках, физиках, географех, геологех, астрономех, кхьметтел исторех йола знанеш. КхоалагIча классе дена чуйоалаю учебника эрсий меттах йола материалаш. Уж эрсий меттала язъь материалаш, масала, Византех, Христофор Колумбах, инкий племех, математикахи меттахи дола цхьадола задачаш.

ПхелагIча классе дена яхь учебниках хьехаргда: «Iалам», цо чулоац естественни Iилмех йола знанеш, «Общество», историях, литературах, искусствах, правах, кх. дI. йола знанеш, «Математически». ЧIоагIа лоархIаме хет тхона бераша дийнача меттацта нийсса цхьаникха а естественни Iилма из ца хилча мегаш доаца математика мотт Iомабича. Вай электроника бIаьшерено из ца хайча бартбоацаш ба хIара вай ханарча сага.

Лакхерча классашка уж кхо лостам бус. ХIьата беро ше паргIата хоржача а Iомаяза аргIйоацача а дисциплинашта хьаду специализированни учебникаш, цудухьа шийн бIарчача боараме Iомаергья физика, химия, математика, биологи, и. кх. дI. дисциплинаш уж шоай професси лерхIаш хержараша.

Тхоай боккха толам лерхI оаха кхыча мехкий метташ Iомадара кердача методах. ДагадоагIа сона тхоай эрсий метта специалиста дукха ха яьккхар тхона хьатIава па туташ, къаьстта учебник, грамматика, кхыдараш ца хилча йиш яц йоалар цо. Ма пецаььнаьаар из, шоллагIча бетта кхоалагIча классе дешаш дола бераш эрсий мотт лебе доладелча!

Математика хьехара керттера принцип — бераш тIаоэаш йоаца заданеш ца телар. Дешархоша вычисленеш ю лоамаш мел лакха да. Мехко дIалоаца моттиг меллий, кх. дI. [illegible], шоаш Iомаль географех, историех, физиках йола знанеш шаьрара. Юххьерча классашка оаха юкъедоаладу кхьметтел лакхерча классашка а Iомадеш доацараш — гистограмаш, кодировани, информацена декодировани яр, кх. дI. Бераша атта Iомаю материал цар безам тIагIортбоча тайпара из дIахьежаеш хилча. Дагадоххарга аьлча, тха шоллагIча классашкарча дешархоша калькуляторашца бу болх, хIаьта пхелагIча классе хIаранена микрокомпьютор а оттаергья. Сега оалалургда, тхоашта карагIдийнараш кIезига дац аьнна хеташ да тхо аьнна.

— Эксперимента эггара дикагIа кхетам дола бераш хоржш-теш ду вай?

— Тха бераш кхмдола бераш моггаш да, [illegible] кхыча школашкара дараш а санна. Тха толаме керттера бахьан, хетаргахьа, оаза бераш кортамукъа дуyаш хилар, гIалат далийта а царна бокъо луш дола хьалаш хьадар хили мегаш да. Оаха декъац бераш эраш дешарах кхеташ да, ераш кхеташ дац, ахаш. Оаха отметнаш е цхьаькха кIай е цIе тIадамаш уттадац. Цудухьа кхераш а дагадоалаш а хIама а доацаш паргIата, уйла тIаьхийта шоай балхаш деш да бераш. Тха девиз я уж ма мотта знанешта тIакхуэш хилийтар. Дика отметкаш уттайта а ца гIерташ.

— Шоай балха тIа кхычар кхыча опытех пайда нийбеш ...?

— Образованена йолча проблемий группа, кхетадеш да, чIоагIа терхам тIабехийта Iомавай дунен опыт, хьалхарча аргIана Советски Союза опыт. 1981 шу чакхдоалаш СССР Iилмай Академа Президиумо хейкха дакха хилар тхо, цига дийцар тхоай экспериментах хьахиннарех. Советски коллегаша чIоагIа терхам тIаухийт тха опыта. Хила тарлургдоацаш хIама да ала йиш йолаш дац дIахо цхьадола дешаш цхьана къестадар. ХIана аьлча дукха я тха эксперименто юкъейнхьа советски педагогически опыта элементаш, къаьстта цхьадола Iилмаш хьехара дакъе. Иштта, СССР Iилмай Академе член-корреспондент Ю. Л. Ершова Новосибирске Iалашмате доккхий толамаш даьхад программирования метташи хьехача.

ХIанз укх сахьате деррига дунен тIа а дем повестке тIа е образовани проблемаш. Цу даьнье керда гIа баккха безаш да вай.

Раиса АНДРЕЕВА.

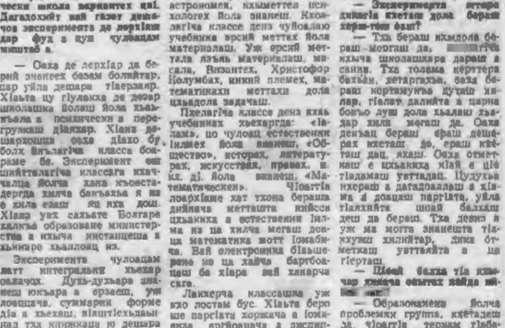

ЧИЛИ. Пиночета хунта мехка доал деча юкъа лийца чубехкача политзаключенни болчар гаргарча наха Сантьяго Лакхехьарча суда зданека хьалхашка демонстраци яьй (сурта тIа). Цар тьадийхад шоай моароаш къовгаш, ведарий мукъабоалийтар а, хIаьта иштта Iаьдалаша «доацаш байнаб» яхаш барий кхела хьалхъеза баьдар тьаьлар а.

АП — ТАСС телефото.

Дезала кхуврч

Дезалах дола дош

Шерагара шерага дегIаух, тоалу советски халкъа вахара хьалаш, хьакхолл массе а оагIорахьара дегIаенна сага хьалкхевара мел эшаш дар. Цун дика тешал деш да вай мехкарча сага вахар къаьгга хьагойташ дола таханара ди. Цунга хьежжа хоза, ираз долаш бах вай мехкара хIара дезал. Масала, хьаэцаргба вай Юкъерча Ачалкхера Полонкоевгlар Махьмуден Хьавайн дезал. Цар хьалкхеваьа баркI дезалхо: нхо пойн пхи йоIи.

Оалаш да: «Ткъамашка низ белча оалхазаро бIи бутт» аьле. Хьалкхийнаб Махьмудея Хьавайн дезал, хIаране шин вахара никъ хьалаьцаб, из никъ локхаш нхийнача цIен гаьна боьнпаб цхьабараш. Масала, воккхагIвола во! Мувсан шоллагIвола Iийсан балхаш деш а бахаш а ба Мангышлакски области Новый Узене. Мувса лор ва, Iийса — шофер. Ишта цIен гаьна, Ленинграде болх беш я йо! Рая. Шоай говзалаш хержай, вахаре йоагIаш йола моттиг хьалаьцай воккхар а. Цу дезалах хьавьлинав лор, хьехархо, бухгалтер, шофер, инженер - химик. Нагахьа, массехк шера пкъа мара ихийнача цIагIа беррагаш а вIашагIкхетап Полонкоевгlар дезал. ХIаьта уж вIашагIкхийтта вIаргабайча хеталу: цIен гаьна бале а, ма ираз да ишта цIагIа чулеста дукха, цIена дезал болча наьха, аьле. Цхьаьнха да белгалдаккха дезаш: берригача дезалхой уйла цаI хилар: аьтта бакаш кIеазига а наха пайдана болаш, дика дар деш бахар.

Дезала да — Махьмуд къахьегама ветеран ва. Из дуккхача шерашка хьавенав хьаьнала къахьегаш, нана — Хьава пенсионерка я.

— Дала цIанниха а хьалхадаьхадац тхоай берашта цар малагIа балха говзал харжа еза, — йоах нанас. — ХIана аьлча, сага шин дего къовбалду гIулакх ца хорже, балха тIа дIатIавахача цу балхаца дог дIауургдац цун. Из кхетаде деза даьша-нанoша. Со ала тIертап, бераш терко ца еш, шоай лоIамагIа дита деза. цар уйла кхетае хьажа везац, аьнна. Цар дика уйла хьаллаяь, харц уйла хуле хьехам бала беза.

Цу хьисапех пайда эцаш кхебаьб Махьмуден Хьавас шоай дезал. Из дика дер юташ а хиннад.

Цу тайпара дезал дукха ба Юкъерча Ачалкхе. Уж пуккагIа мел хул кхы а дукхагIа балара аьнна хет. ХIана аьлча, хьаьналча сага массаза хинчай вахаре моттиг.

Ц. АКБИЕВА,
университета студентка.

САЛОIАЧА САХЬАТА

ДИАГНОЗ

— КIоаргга хьакъал хилар— из а везар да йоах.

— Из везар дале, Iа сагот ма дилаь, хьо могаш-маьрша вз хьона тIакхга.

КОНЦЕРТ ЧАКХДАЬЛЧА

— Ер тийша болх ба, — эгIазъух ишлиаларxo, — кхаь гускар чу мара хиаш дален-зар-кх сона!

— Ай, уж кIеззига хет хьона?

— КIеззига-м хетац, бакъда, аз оттар-м дац тускараш дениадар.

ВОЧА ИЛЛИАЛАРХОЧУН...

— Аз тамаш ю, — аьннад цхьанне шийна юкхерча гIанда тIа ваIачунга, — цхьа минута хьакхагIа цу иллиаларxочуна бокъабенна Iаниаш а бейттахIана Iа тIоаренц деттарах.

— Из юха сцена тIа араваххе гIорт со, хьы а шин Iаж сайга бисандаь.

ДЕЗАЛА ЦIЕЙ ДОЛЧА...

— Селхан вай лоалахой дезава цIей долча бIарчча шин сахьата пианино лайктар-кх аз.

— БакъвАь лайкхаб. Сона а ба уж-м гоаьа.

IIАЛАТ

Кондуктора автобуса чу хьал тIа ца а воалийташ ара висав контрабас ба боалла музыкант. Тlаьнча кIаьнко аьннад:

— Гой хьона, воти, гIалат далийтад Iа, зурма лакха Iомаенна хила везар.

ЛОАЛАХОЙ

— Iхона радиоприемник ява вIашгIеxьдац хьа?

— Ха яза ха ма йий ер, хандоала безам ба шуи?

— Даьра бац, ваб а безам ба-кх.

Циск-Василиса

Оалаш да кое-карта лелаеча хьайбай, циский, жIалей хьаькъал, сакхетам адамий санна лакха бац аьле. Дуней са доаллача хIамаех эггара хьаькъал долашагIа сагг ма лоархIий. Бакъда, дукха доаладе йиш йолаш да масалаш, хьаькъал долаш, сакхетам лакха болаш, шоай цIен даьшта тешаме уж долаш хинна моттигаш.

Итт шу хьалха яьй Мадина Приморски крае. Цу хана цун да Аушев Руслан эскаре гIулакх деш вар подразделене старшина волаш. ИкIига ялх бутт баьнача хана салташа совгIата делар цуна циск, Василиса аьнна цIи тиллар писаах. ДIадьдар массехк шу. Денгара-денга, шерагара - шерага ха дIа ме йоал чIоагIлора шин доттагIчоа юкъера безам. цхьана ловзар, цхьана бувшар.

Шин эскарера гIулакх дар Азербайджане хьожавир Руслап. Циск а кхаьчар цига. Дукха тахкаргаш долаш моттиг яр из. Укказа хилар геттара тамашийна хIама.

БоккхагIбараш сайрийна ара Iохайша шоай къамаьлаш деш бар, хIаьта бераш дукха гаьна доаццаш гIомар тIа ловзаш доахкар. ЦIаьхха геттара чIоагIа мухь баьлар берош долчахьа. Царгахьа дIахьежа боккхагIбараш меттахьа ца боалалуш латтийсар, духьалъоттача сурто укзарбаьха. Лакхха корта а айбаь берашта тIакхача кхоаьйнъ метр мара йоацаш латтар эггара кхерамегIа лоархIаш бола гюрза яха бIехал. Цунна эггара гаргагIа латташ яр Мадина.

Шоаш баьгIачара цхьа сат меттахьа валале мух сапна тIакхийттар бIехала вагончика кIала даьгIа Василиса. БIехал фоартан юххера букъ тIехх а йийна дIабаха ца моташ аллийсар, хIаьта Василиса юстара а даьша Iохайра Мадинайгахьа из дIйболалойя юха тIакхета кийча долаш.

1977 шера аьхки Грозне баха цIабаьхнар Аушевгlар дезал шоай Василиса а доаладеш. Укказа геттара хала хета хIама нийселар, арадьнна Василиса дайра. Ялх шу гаргга ха дIаяхар цул тIехьагIа. Дукха ха йоацаш Iуйрийна сецна цIагIа мел вар сомаваьккхар циско еча Iимадешеи цIарах хьекхача мIерашеи. Из дар Василиса. Эггара хьалха хьоастаделар шин нош йолча Мадинайна, цул тIехьагIа кхычарна. ХIанз эггара шин бочагIа волча доттагIата санна хьожаш я Мадина шин Василисайга. из кхоаб, дувчаду, каст-каста шийца арадуг. Хьалха хинначул а чIоагIагIа бе царна юкъера безам.

СУРТА ТIА: Василиса цIаденачул тIехьагIа.

А. СУРХОЕВ.

ЛОАЦЦА ХЬЕХАМАШ

Оашош кога гIирс эцаш дикка хьажа деза из шоай кога кепага хьежжа бий. Иштта ца хьожаш эце, кога гIирс сиха тишлургба, хана хьалха бошргба.

* * *

Кога гIирс тIабухаш пайда эца беза из тIабухкаш гIо де хьабаьча Iарах. Цох пайда а ца эцаш, когаш чугIертабой кIоалув таах, кхоачалу.

* * *

Кога гIирс бокъабе мегаргбац цIера юхе е йIайхача моттигашка — из бувлалу, чIоагIлу, тIера цIона леах.

* * *

Кога гIирс аравоалаш ца а цIенбеш арара чувеча цIенбе беза. ХьалхагIа дом, хоттта дIа а баьккха тIакха бокъа а балийта хьакха деза крем.

«Шахматисташи болельщикаши».

Я. ПЛИЕВА фотоэтюд.

БЕРЗА ДУВ

ГIалгIай фольг

Цхьан дийнахьа жа доажаде аьнна, кIаьнк вахийтав дас.

Уж жа доажадеш из воаллача хана, Iалаьмате гIелъенна, тишъенна бора тIаенай цунна.

— Даьллахьа, кIаьнк, могаш а яц со, Iалаьмате меца а я. Вокхъала цхьа Iаьхарг ба сона, — аьннад цо.

— Даьх вухъаргвац со хьона Iаьхарг бала, — жоп деннад кIаьнка.

— Вахе даьга хатта из гIулакх, — юха а дийхад берзо.

— Из хоза хIама ма дий, — йист хилнав кIаьнк. — Даьга из хатта, жа хьанга дита гIоргва со?

— Хьо юхавалца со хьожаргья хьона хьа жега, — юха а дийхад берзо.

Шин жена ха деш бора Iергъя аларах цецваьнна а цунах ца тешаш а аркъалваха велавенная кIаьнк.

— Боккъала, кIаьнк, меттьенна а могаш йоацаш кIалйиса а я со, гIо валар хьо де водча, — хьовстаснай борз.

— ДIаяла дIа, ва борз, фу дувц Iа, хьога жа а дита со иишта вода, ма дувцал хургдоапар, — берзах ца вашшаш велавенная кIаьнк.

— Даьга из хатта а хьатта, цунгара пурам а даьккха хьо юхавалца хьа жех цхьа устагIа меттахьа ца баийта аьнна аз дув буаргбар хьона, — аьннад берзо.

— Из фу дув ба хIанэ? — хаьттад кIаьнка.

— Аз хьайга дехар, даьга хаьтта а хаьтта хьо юхакхаьчача хьа устагIех цхьа Iаьхар аз меттахьа боалийте, барт нигIача дезала доал де оттийла со, — аьннад берзо.

Из дув берзо биаьчул тIехьагIа, даьгара пурам даккха дагахьа цIавахав кIаьнк.

Кое чувоалаш латта кIаьнк бIаргвайча, дас хаьттад:

— Эъ, Iа фу леладу? Жа хьанга дита воагIа хьо?

— Берзага, — жоп деннад воIа.

— Из фу яхилга да, берзага?! — аьнна корзагIа ваьннай да. — Берзага жа дита мишта воагIа? ЭгIаваьа хьо е тувлавенная?

— Дув биаьбар цо сона, могаш йоацаш а мецъенна а гIоарал дайнад са. ЦIа а вахе даьгара цхьа Iаьхарг беха сона, хьо юхавалца аз хьа жа лорадергдар. Нагахьа санна хьо юхавеча, хьа устагIех цхьа устагIа меттахьа баьнна хузе, барт нигIача - дезала доал де оттийла со, — аьнна.

— Эшшахь, вай дала лорадоадда цу дувнах, чIоагIа дув ба из. Из тайпа хIама вайна тIа ма кхоачалда! Йи, оарцагIаьле, эггара толашагIа бола устагIа делахь цунна, — аьнна пурам а денна, сихваь воаре арвалийтав дас воI.

КIаьнк дIакхаьчача, цхьа устагIа ца къастийташ, деррига жа доажадеш иллай борз.

Шин жена юкъера эггара дикагIа бола устагIа кIаьнка дIабелча, царех эггара эсалагIа бола Iаьхарг а ийца дIаяхай борз.

ДIаязбаьр Б. АБАДИЕВ.

Дешашца ца аьлча а...

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурташ.

ФУТБОЛ

«Терека» гIо эш

Цхьа ловзар чакхдаьлча кхоачалу мехка футбола шоллагIча лига кхоалагIча зонерча командай чемпионата хьалхара го. Из ха тIаоттаи мишатад-хьогI «Терека» гIулакхаш аьлча, дика дац, бакъда, деха корзагIа дала хIама а дац.

Укх тIеххьарча массехк шера цхьа хорш уха сага санна меттаьоагIаш яц «Терек». Цхьайолча хана дика лайзе вай дог гIоздоакх цо, тIехьагIа кхыметтел эттара эсалагIа йолча командал а нийше— эгIаздут. Дика дар массаза а аьттув бувларе, даима технически а тактически а дикеи говзен ловза ховш вай футболисташ баларе. ТIаккха цхьаькха дувца дезаргдацар.

Бокхьалдар аьлча, тахан деррига дац а денна вай эгIазаха доладаларах хIама хургдац, гIулакх тоаденна дIа а гIоргдац. Вай команда гIулакххаш довза а тахка а эттача, вайна гучадаргда дукхача хIаман вай бакъ а нийса а доацилга. Эттара хьалха вай денхар да «Терека» тахапара хьал-торо йовза. ТIаккха вайна гучадаргда субъективни дараш санна, объективни а бахьанаш цу балха дукха долга. Масала, вай команда кердача кулгалхоша хьацача хана технически а тактически а говза, кIезиг-дукха хинна а классни командашка лайза опыт йолаш бола футболисташ цхьан кулга пIелгаш миссел а бацар шига. ДукхагIбараш къона футболисташ бар. Цудухьа технико-тактически говзал тоъац царна, бургац дIа-хьа ялара а кхыйола а приемаш дика хац, эсала я оборона, кхыйола линеш.

Команда кердача кулгалхоша моттигерча спортсменех вIашагIъеллай из. Тахан мехка кIеззига хургья «Терек» санна духхьал цхьан къоначча футболистех вIашагIтеха команда. Из цу команда кхоане я. Кхетаде а хьаллаца а доггIаш хIама да из. ХIана даьар «Терека» кхьчар командай санна резерв яларе а. Иштта къонача футболистех латташ йолча коллективах, технически говзал а, лакха опыт а йоаца кхаьени команда хилара хе а зама а яц. Из деррига кхета а деш, деррига во даь аьнна дIа а ца тоссиш, вай команда воашта езе, хьалхагIа цун хинна сий вайна дезаш дале, дика ловзаш йола команда цунах а хилар вайна лойя. вай денхар да «Терек» хьаллаца, вайгара — болельщикашкара — доагIаш дола гIо цунна дар. Вайгара цунна эшаш дола новкъостал — цун ловзарашка вай дукхагIа ахар. Из нийшаяр аьнна цунах тарьет а ца деш, вай къона футболисташ хьаллапар, цар дог хьастар, хьехам бар, кхоанега сатувсаш вай хилар. Царна шоашта дика довз шоай кхоачамбоацараш, шоашкара дуйла гIалаташ. Хов технически говзал, тактика шоай тоъаш йоацилга. Цунах дог а лазаш, из кхета а деш цу гIуланхах даггара опыт Iоаеш ба уж шоаш. атта дац команда кулгалхошта а, цар а яц цу балха опыт а говзал а. Бакъда, цар массане барт-цхьоагIо я. ХIаьта из деза хIама да.

Вай уж хьаллоаце, царга шоаех тешам болийта вай вIаштIехьдоале, царех вай тийса са, даьха дог вельа довргдац. Таханарча дийнахьа сел чIоагIа вай доха дезаш доккха хIама а дац. Цхьайтта очко а йолаш цхьайтталагIча моттиге я тахан «Терек». Бакъда, халахет вай Даьйдар лидерашта юкъе из лаьре. Вайна массаза лов цуц дикагIа хьаттув хилар.

Хала да тIеххьарча кхаь ловзаре из нийша хилар. Массехк ловзар цIагIа цо эсала чакхдаьккхар, хьоашалгIа яхача дукха очкош фусамдаьшта цо дIателаш хилар. Укказа а уйла е в, боах товбе а дукха хIама да команда кулгалхошта. МоллагIча отташ йоагIача командана а футболисташта а хулаш дола лозар да «Терека» хиннар.

Да укхаза кхыдола лозарш а.

Массаза нийса хилац судахой а. Цар дувлийташ долча гIалатий тешаш массехказа вай воаш хиннад. Цун дола тешал да хьоашалгIа яха ловзаш «Терека» чакхдаьхачча воркI ловзаре судахоша, дукхагIча даьхье ца йоагIаш а, ялхазза вай коанаIарашка пенальтех бургац чутоха фусамдаьшта бокъо енна хилар. Цу гIулакха дика тешал ду «Ростсельмашаца» «Терека» тIеххьара хиннача ловзаро а.

Цу ловзарах лаьца Нохч-ГIалгIай АССР спорткомитета председателя Е. С. Байрахова йоах:

— Счет 1:2 йолаш «Терек» нйша яле а, вай команда укх шера эттара дикагIа хинна ловзар дар из. Массаза а фусамдий коанаIарашта тIагIертташ, кхерабенна тIехьашнахьа ца боалаш, шоайла бартцхьоагIо йолаш дика ловзар вай футболисташ. Цар йоагIаш дIачутеха кхьа бургац дIа ца лоархIаш йитар судахочо. ЙоагIIача бесса из цо дIалаьрхIаяларе, котало вайгахьа а йолаш дIадаха мегар из ловзар. Из а кхы а гIалаташ судахочо цига дувлийта йиарс, ала хала да малагIа счет йолаш, малагIа команда йоIйоалаш из вIашагIкхетар чакхдаргдар. Уж тайпа гIалаташ судахоша дувлийташ, цхьаьца оазбеламаш цар беш хиларо дикна новкъарле ю йоагIIача бесса мехка футбол дегIаяра.

Кхы цхьаькха а да лархIа дезаш: массехк ловзаре човнаш хинна ловза йиш йоацаш могаш боацаш вай дикагIа бола футболисташ бисa хилар, цул совгIа, СССР халкъий VIII Спартакиаде даакъа ловзаридолча Российски Федерацие вIашагIтехача команда юкъебига кIезига мара «Тереке» ца ловзаш Горошинский Валерийи Белоножкин Юрийи хиннилга. ШоллагIча гоне уж а хургба «Тереке» ловзаш. Из а да догдоахилта шоллагIча гоне ловзар тоалургхилара.

Е чемпионат дIайолалуш «Терека» кулгалхоша лийрхIар — пхелагIчул лохагIа моттиг ца йоаккхаш сезон чакхъяккха. Из цар лийрхIар кхоачашхургдац ала вайга тахан бокъо яц. Бакъда, цу гIулакха бокихача мьхе да хIана доагIача оршот дийнахьа «Терека», лидер йолча Орджоникидзерча «Спартакаце» цIагIа хургдола вIашагIкхетар. Цига цун аьттув боале, дагалаттар кхоачашде аьттув хургба аьнна хет сона, цул совгIа, кхы цхьаькха тешам ба са «Тереках»: шоллагIча гоне из дикагIа ловзаргхилар. Говзал ца тоъаш аьттув ца боале а, массаза а поашца ловзача командай коанаIарашта тIагIерташ хул вай футболисташ. Из довза а довзаш, кхета а деш хьаллаца еза Нохч - ГIалгIай футбол езараша вай команда — «Терек», дукхагIа аха деза цун ловзарашка.

Б. ВАГАПОВ.

ФЕ ХИЛА

Наькъашка хула зуламаш дIаяздеча книжка тIа касткаста нийслу велосипедиста транспортни средство тIакхийттай яха йоазош. Царна юкъе хул дезалий ираз доадеш хинна зуламаш хьахокхаш дола мугIараш а.

Бера хана деза велосипедаша лела Iомалу вай, хIана аьлча из эттара паргIатагIа йола транспортни средство а я, цуна лелачо мыжие хьоаеш физически дика зарадка а ю.

Цхьабакъда, вай наькъаш велосипедашца паргIата лелаpгдолаш дика вIаштIехьдаьха дац, хIаьта велосипедашца лела нах дукхагIча даьхье наькъашка лелара правилаш ца ховш а хул. Цул совгIа, автомашинай водителаш наькъашка лелара правилаш кхьа совле хилийта тIерташ хул, велосипедиста никъ битац, цун бокъо яле а. Из деррига дага доагIаш а наькъашка лелара правилаш ховш а хила веза велосипеда тIа а хайна дIавоалуш вола сагг.

Цхьаболча даьша - ноаноша велосипед а йийе шин бер из лалла Iома а дий дIадоладеча хана наькъашка лелара правилаш цунна ханза яргIоапаш хилара вIалла уйла а яц. ДукхагIча даьхье 10—14 шу даьлча яц бера даьша - ноаноша велосипед. Юххьанца коа гIолла хехи цо из, тIаккха хьакхашта а баьле улицагахьа бIарг лекха волалу, цул тIехьагIа улицагIа велосипед хехка а. ТIехьагIа дIайодача хана геттара хьакхашта ваьле транспортни средствана улув вала а лоархIаву, бакъда наькъашка лелара правилаш ховш хилац, цудухьа уж телхаю.

Велосипедиста бокъо яц наькъа йистерча бардюрана цхьа метр хилзал дIагаьнавала, шин мугIарагIа транспорт лелача новкъа водача хана аьрдехьа вaха, ю дIа а хийна тротуара тIа гIолла лела. 14 шу даллалца йолча хана наькъашка гIолла велосипед хехка.

Уж правилаш телхаяр бахьан долаш наст-каста зуламаш хул наькъашка, хIаьта из зулам дукхагIа велосипедиста Iатткъаш а хул. хIана аьлча кхыча транспортни средства водитель санна кабина чу воацаш гучахьа хул из.

Грозне Октябрьски районе Заболотне цIерагIча улицагIа водаш «Жигули» яха автомашина тIакхийттай къоначча велосипедиста Казаков Валерена — № 18 йолча юкъерча школа 4 класса дешархочоа. Из чIоагIа лоза я ваь больнице вихьав. Заводской районе шин никъ вIашт тIехбоаллача моттиге мухь кхухьача автомашина тIакхийттав тIехьашка сагг а вагIаш воагIаш хинна цхьаьха велосипедист. Уж шакхе а лозабаь кхетамчу боацаш больнице бихьаб.

ЧакхдаьллаIча кIирагIа (7—14 июле) республика наькъашка 58 аварн хиннай. 6 саг венкав, 35 сага човнаш хиннай.

НГIАССР МВД ГАИ.

16 ИЮЛЬ

С. М. Кирова цIерагIа культуран салоIарен парк. 9.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. Йоккхача тенисах йола спортивни яхьаш. 10.00.—14.00. «Лаьттан тIера сигале цIена деларгьа вай» яха радиоконцерт. 15.00. «Сага унахцIено — общественни рузкъа» яха радиобеседа. 17.00. «КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш — вахаре дIа декаш». 18.00. «Сага заkони» яха устни журнал. 19.00. Трамвайно - троллейбусни управлене художественни самодеятельноста вокально - инструментальни ансамбла концерт. 20.00. «Пятилетка гвардейцаш» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 9.00. Болх беш я «Унахцlено» яха клуб. 10.00. Болх беш я кинодезарий кинолаборатори. 11.00. Парк. Болх беш я берий аттракционни майда. 17.30. «Хьа къахьегам — хьа лаккхале» яха радиоконцерт. 19.00. «Илли а къахьегам а вIашъюкъе цхьана дах» яха художественни самодеятельноста концерт. 19.30. Халхара зал. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб. 20.30. Баьццара театр. «Коммунисташ а зама а» яха тематически кинохьокхар. Гойтаргда «Конец Санкт-Петербурга» яха художественни фильм.

Химиккий культура Дворец.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

11.00. «Тха доттагIа—«Пионерская правда» яха пионерски газета обзор. 12.00. Сагг йоалалра - яхара торжественни регистрацеш яр. 18.00. «Кхож бар — коммунистически хьисап» яха радиожурнал.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00. Болх беш я машиннаькъахой революце, тIема, къахьегама сийлен халкъа музей. 14.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

17 ИЮЛЬ

С. М. Кирова цIерагIа культуран салоIарен парк. Металлурга ден хетадаь къахьегамхой салаIар. 9.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. «Коталок а къахьегама а байракх я оаха яхьар» яха радиоконцерт. 11.00. Йоккхача тенисах йола спортивни яхьаш. 11.00. Массони ловзараш, викторинаш. 14.30. Духовой оркестра концерт. 16.00. «Тахан — металлурга ди» яха радиобеседа. 17.00. «КоммунизмагIа тIа боахаш ба мохк» яха устни журнал. 19.30. Нохч-ГIалгIай АССР пачхьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. 20.00. «Пятилетка гвардейцаш» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 11.00. Кинотеатр. Болх беш я «ФильмгIий приключенешн дунй тIа» яха берий киноклуб. 11.00. Болх беш я берий аттракционни майда. 14.30. Библиотека. «Тхо интернационалисташ да» яхача книжкай выставка юххера беседа. 17.30. Болх беш я «Халкъа гIулакха къовсамхой» яха радиолекторе. 19.30. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб. 20.30. Баьццара театр. «Коммунисташ а зама а» яха тематически кинохьокхар. Гойтаргда «Хьалхара мурьер» яха художественни фильм.

Химиккий культура Дворец. 10.30. «Хоза аха — тайнтайпара бос» яха асфальта тIа дийхкача суртий конкурс. 14.00. Волейболах йола спортивни яхьаш. 18.00. «Къулбаседа Кавказе гIолла» яха кинообозрени.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00. Болх беш я машиннаькъахой революце, тIема, къахьегама сийлен халкъа музей. 14.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

16 ИЮЛЬ
II ПРОГРАММА

14.15 — «Декъарло» (гIалгIай меттала). 14.45 — Шоана хатар. «Гриданин кхоаа».

РАДИО

16 ИЮЛЬ

7.20 — Передачай програма. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
7.25 — «Юртара вахар». Хаоттамах бола хоам (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай програма (нохчий меттала).
8.33 — Передачай програма (гIалгIай меттала).
8.35 — Хоамаш.
10.15 — «Керда Iаьдалне — вахаре» (нохчий меттала).
10.33 — Музыкальни антракт (нохчий меттала).
11.00 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
11.30 — «Валар — кхь дац». Радиокомпозици (эрсий меттала).
12.30 — «Къулбаседа Кавказски тIема округа иллеи хелхарай ансамбльца вIашагIкхетар». Музыкальни передача (эрсий меттала).
15.15 — «Кlарцхал» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
15.33 — «Вай ловзахой болча». Къулбаседа - ХIирийчера передача (гIалгIай меттала).
15.50 — Хоамаш.
16.00 — Металлургашта кетадаь концерт (гIалгIай меттала).

УКВ

18.00 — «Оризонт» яхача ВИА выступлени.
18.35 — А. Шиллер. «Коварстии безамеи». Спектакла мотташ (нохчий меттала).
19.33 — «Моттигера композиторши, поэташ, цар иллеш» яха музыкальни передача (нохчий меттала).
20.05 — «Къона талантши». Концерт.
20.50 — Нохч-ГIалгIай тематIа йола фантази.

17 ИЮЛЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъе» газета обзор.
7.30 — Передачай програма (эрсий меттала).
7.35 — Передачай програма (нохчий меттала).
7.36 — Музыкальни антракт (нохчий меттала).
7.40 — Музыка.
8.25 — «Шоана хоза хета иллеш» (эрсий меттала).
11.20 — Металлурга Денна хетаць музыкальни программа (эрсий меттала).
16.00 — «Школьный глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
18.20 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
19.00 — «Нанашца доттагIаллл дечарна» яха концерт (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — Арцено шинустхой гоззанчийн музыкальни концертийн концерт.
18.45 — «Сагьардашча тарга тIа». Передача (гIалгIай меттала).
19.05 — Шахбулатов Iаддани иллеш.
20.05 — «Сийлахь» - доккха доттагIа». И. Дубинсне дуцдар (нохчий меттала).
20.20 — Художественни самодеятельноста дакъалацархой концерт.

Хенан хIоттам

Тахан республикий йоалан Грозней кIезиг-дукха морхаш а йолаш, йочаш а йоацаш. къулбаседа-малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилел фегара температура республике 33—38, Грозне 35 — 37 градус йовхал йолаш хилел тарлу.

Кхоанен дэммен хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка юкъ-юкъе догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилел фегара температура бйісана 16—21, дийнахьа 30—35 градус йовхал йолаш тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковсе, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктохкна секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кисьмой — 2-56-87; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-56-87; корректорская — 2-89-88.

Газет ярадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ05230. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковсе, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3735.